

ФИЛАТЕЛИСТА

FILATELISTA

ГЛАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

234/235

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA часопис Савеза филателиста Србије
Примерак 15 динара.

Published by Union of Philatelists of Serbia,

address: Sremska 6/IV, YU - 11000 Beograd, Yugoslavia

Издавач:

Савез филателиста Србије, Сремска 6/IV, 11000 Београд,
Телефон (011) 638-751

Уређује: Зоран Б. Станковић

Уредник "Шарене стране": арх Димитрије Павловић

Технички уредник: Саша Недељковић

Редакцијски одбор: Ненад Килибарда, Војин Вишацки, Ђорђе Радичевић,
др Мирко Царан, Владислав Радаш

Тираж: 300 примерака

Штампа: **tekom**, Београд, Церска бр. 95а

На основу решења Министарства културе Републике Србије број 413-467/96 од 2. фебруара 1996. године часопис "Филателиста" сврстава се у групу производа, која подлежу плаћању пореза на промет производа по повлашћеној стопи од 10%.

1068 Budapest
Dózsa György út 92/a
Tel/Fax: (361) 121 4001

Sect. 2, Bucuresti, Romania
Bd. Dacia 9.A
Tel/Fax: (401) 31 21 484

1784 София, Младост I
Бл. 98-Б, вх. Б, ет. 10
Тел/Факс: 70 40 12

91000 Skopje, Macedonia
Bulevar Jane Sandanski 3/II/1

FERSPED™ Beograd, Yugoslavia
CHAMBRE ECONOMIQUE DE YUGOSLAVIE
REPRESENTATION A THESSALONIKI
Thessaloniki, Tsimiski 6/VII, Tel: 287-786, 233-518, Fax: 285-708

ФИЛАТЕЛИСТА

FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

ДЕЦЕМБАР 1997. 234/235

Из рада Председништва СФС

Октобра ове године одржана је редовна седница Председништва Савеза филателиста Србије. На седници разматрана су текућа питања у вези рада Савеза и донесене су одговарајуће одлуке.

Разматрајући деветомесечни биланс пословања Савеза, Председништво је закључило да су резултати позитивни, мада поједина друштва не измирују своје обавезе према Савезу. Закључено је да све своје финансијске обавезе филателистичка друштва измире најкасније до 31. децембра 1997. године. Председништво је такође донело одлуку да се свим филателистичким друштвима, која нису извршила ни једну уплату током ове године, обустави издавање поштанских марака.

Због великих залиха марака из прошле и ове године Председништво је одлучило да се смањи количина марака која се узима од Јавног предузећа ПТТ саобраћаја "Србија".

Одлучено је да чланарина по члану филателистичког друштва за Савез филателиста Србије и у 1998. години износи 15 динара. Овај износ друштва су дужна да уплате до 31. марта 1998. године. Свако друштво може да повиси ову чланарину у циљу подмиривања својих трошкова пословања.

Друштва која још нису уплатила чланарину за 1997. годину дужна су да је у најкраћем року уплате.

На основу захтева већине чланова Председништва одлучено је да се изборна Скупштина Савеза филателиста Србије одржи у првом кварталу 1998. године. Делегате за ову Скупштину бирају друштва по принципу 1 делегат на сваких 50 чланова. Само друштва која су уплатила чланарину за 1997. годину моћи ће да пошаљу своје опуномоћене делегате. У раду скупштине учествују и чланови Председништва СФС-а.

На крају је размотрено и писмо филателистичког друштва "Краљево". После дискусије Председништво је усвојило дотадашње ставове.

Новембра ове године Председништво је одржало још једну седницу са само једном тачком дневног реда: припреме за прославу 50-годишњице рада Савеза филателиста Србије. Једногласно је одлучено да на челу Организационог одбора за прославу овог јубилеја буде г. Слободан Кнежић. Такође је одлучено да филателистичка изложба, која ће се поводом овог јубилеја одржати у Београду септембра 1998. године, буде свечарског карактера, односно да не буде такмичарска.

Владимир Ј. Мојсовић,
председник СФС

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA часопис Савеза филателиста Србије

Примерак 15 динара.

Published by Union of Philatelist of Serbia,

address: Sremska 6/IV, YU - 11000 Beograd, Yugoslavia

Издавач:

Савез филателиста Србије, Сремска 6/IV, 11000 Београд,

Телефон (011) 638-751

Уређује: Зоран Б. Станковић

Уредник "Шарене стране": арх Димитрије Павловић

Технички уредник: Саша Недељковић

Редакцијски одбор: Ненад Килибарда, Војин Вишацки, Ђорђе Радичевић,

др Мирко Царан, Владислав Радаш

Тираж: 300 примерака

Штампа: **lekom**, Београд, Церска бр. 95а

На основу решења Министарства културе Републике Србије број 413-467/96 од 2. фебруара 1996. године часопис "Филателиста" сврстава се у групу производа, која подлежу плаћању пореза на промет производа по повлашћеној стопи од 10%.

ФИЛАТЕЛИСТА

FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

ДЕЦЕМБАР 1997. 234/235

Из рада Председништва СФС

Октобра ове године одржана је редовна седница Председништва Савеза филателиста Србије. На седници разматрана су текућа питања у вези рада Савеза и донесене су одговарајуће одлуке.

Разматрајући деветомесечни биланс пословања Савеза, Председништво је закључило да су резултати позитивни, мада поједина друштва не измирују своје обавезе према Савезу. Закључено је да све своје финансијске обавезе филателистичка друштва измире најкасније до 31. децембра 1997. године. Председништво је такође донело одлуку да се свим филателистичким друштвима, која нису извршила ни једну уплату током ове године, обустави издавање поштанских марака.

Због великих залиха марака из прошле и ове године Председништво је одлучило да се смањи количина марака која се узима од Јавног предузећа ПТТ саобраћаја "Србија".

Одлучено је да чланарина по члану филателистичког друштва за Савез филателиста Србије и у 1998. години износи 15 динара. Овај износ друштва су дужна да уплате до 31. марта 1998. године. Свако друштво може да повиси ову чланарину у циљу подмиривања својих трошкова пословања.

Друштва која још нису уплатила чланарину за 1997. годину дужна су да је у најкраћем року уплате.

На основу захтева већине чланова Председништва одлучено је да се изборна Скупштина Савеза филателиста Србије одржи у првом кварталу 1998. године. Делегате за ову Скупштину бирају друштва по принципу 1 делегат на сваких 50 чланова. Само друштва која су уплатила чланарину за 1997. годину моћи ће да пошаљу своје опуномоћене делегате. У раду скупштине учествују и чланови Председништва СФС-а.

На крају је размотрено и писмо филателистичког друштва "Краљево". После дискусије Председништво је усвојило дотадашње ставове.

Новембра ове године Председништво је одржало још једну седницу са само једном тачком дневног реда: припреме за прославу 50-годишњице рада Савеза филателиста Србије. Једногласно је одлучено да на челу Организационог одбора за прославу овог јубилеја буде г. Слободан Кнежић. Такође је одлучено да филателистичка изложба, која ће се поводом овог јубилеја одржати у Београду септембра 1998. године, буде свечарског карактера, односно да не буде такмичарска.

Владимир Ј. Мојсовић,
председник СФС

Миомир Арсић, Нови Сад

Поштанска историја Кнежевине Србије

ПРЕДФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ПЕРИОД: 1840-1866 (поште, жигови, писма)

После веома успешно одржаног ЈУФИЗ-а IX, у септембру ове године, на коме је кроз неколико изложака излагача, као и кроз изложак ППТ музеја из Београда, веома целовито приказана Поштанска историја кнежевине Србије, крајње је време да се и у нашој филателистичкој литератури (првенствено мислим на часопис "Филателиста") о тој поштанској историји почне опширније и конкретније писати, да би се тако тај период учинио свим филателистима доступнији и занимљивији.

За разлику од господина В. Кардоша из Швајцарске, који је у својој књизи "Кнежевина Србија - поштанска историја и поштанске марке 1830-1892" (The Principality of Serbia - Postal History and Postage Stamps 1830-1882) на сјајан начин детаљно приказао поштанску историју кнежевине Србије у периоду 1830.-1882. године, ја ћу се трудити да у овим чланцима детаљније и потпуније прикажем период поштанске историје Србије од 1840. до 1866. године. Посебно ћу обрађивати рад свих пошта и мензулана, њихове жигове као и писма, која су из њих отпремљена, прошла или у њих прispела.

Као што је опште познато и прихваћено Поштанска историја Кнежевине Србије заправо почиње још двадесетих година XIX века¹. Настаје ношењем писама и разних других пошиљки од Милоша до турског двора у Стамболу и обратно. Поштанска историја Кнежевине Србије почиње и одржава се сталним преношењем разних турских, аусто-угарских, енглеских, француских и других писама и пошиљака преко читаве српске територије, од границе са Турском која се налазила изнад Ниша па до Београда, који је био граница са Аустро-Угарском.

На свим пошиљкама и писмима су записивани и уписивана разни подаци о њиховом ношењу и преношењу, чинећи тако незаобилазан део Поштанске историје кнежевине Србије. Писма и пошиљке су носили татари (људи који су пошту носили јашући коње), који су за свој одмор и замену коња користили двадесетак мензулана по читавој Србији, тако да и то све спада у део поштанске историје тадашње Србије.

Као илустрацију навешћемо два примера. Први пример је писмо послато из Земуна (тадашња Аустро-Угарска) приватно послато књазу Милошу у Крагујевац 1825. године (слика 1 на страни 3). Ово писмо је "бачено" на пошти Земун и за њега је плаћена поштарина од 4 крајцера. У поласку оно је било жигосано овалним уоквиреним жигом "SEMLIN" црне боје и до Београда (Аустроугарског конзулата) је пренешено редовним поштанским путем. Од Београда до Крагујевца писмо је највероватније пренето татрском поштом књаза Милоша, где је уписан и његов пријем.

Друго писмо је приватно упућено од стране књаза "Благородним господама Кнезовима Магистрата" у Свијланац 1826. године. Оно је из Крагујевца за Свилајнац ношено личном татарском поштом књаза Милоша. На њему се такође налази запис када је примљено у Свилајнцу.

Поред ових наведених постоје и многа друга сачувана писма из овог дела поштанске историје Србије, нека од њих су и много значајнија за филателију од

 Его Выселителю Милоши Волу

 Тошодаръ Тошодаръ Милошу

 Варненскому Князю Вроцкому

 съ Высочайшимъ повелѣніемъ

 у Князя Кравцова

слика1

горе наведених. За сва писма из тог времена, која су прошла кроз Србију или дошла у њу, може се рећи да су ношена углавном приватно татарском поштом у периоду када у Србији није било званичних пошта и редовног поштанског саобраћаја. Због тога је за читаву поштанску историју кнежевине Србије најважнији дан када је први пут прорадила једна пошта, користећи поштански жиг.

На дан 25. маја 1840. године² почиње поштански саобраћај у читавој тадашњој Србији, која иако још увек вазалана држава, добија од Турске право да успостави своју пошту³. Тога дана се уводи први званични жиг у поштанској историји Србије (правоуглог облика, уоквирен, тзв. "уоквирени Београд", тип 1Аа по каталогу Југомарке за 1991. годину), којим почињу да се жигосу сва писма послата тога дана са поште "Београд". Ова пошта је отворена на Калимегдану у тзв. Ичковој кући.

Тога дана се уводе три званичне поштанске линије: Београд-Крагујевац Београд-Ужице и Београд-Шабац и послато је двадесетак писама. На срећу српске филателије, њих десетак је сачувано до данас и служе као доказ о почетку званичног поштанског саобраћаја у Србији.

Због свега тога желим да обрадим тај период: од отварања прве поште у Србији - 25. маја 1840. године, до појаве привх поштанских марака у Србији - 1. јула 1866. године. Овај период се назива Предфилателистичким периодом кнежевине Србије.

У овом периоду постепено је отоврено укупно 48 пошта, неке су радиле непрекидно, а неке у појединим временским интервалима. Већана њих су предходно биле мензулане. Њих 45 је током рада имало по један или више поштанских жигова различитог облика са којима су требала да буду жигосана сва писма у полазу, пролазу или долазу⁴.

У својим чланцима ћу о свим тим поштама и њиховом раду говорити кроз конкретна писма која ћу приказати. Помоћу њих покушаћу да предочим сву филателистичку лепоту и значај тог периода.

Овај приказ ћу почети, како је већ раније наведено, са једним од писама, које је првог дана рада Српске Књажевачке поште (како се званично звала) било посла-

то из Београда за Ужице. Писмо је веома добро сачувано, комплетно је (има и текст), а писано је 24. маја 1840. године у Београду (слика 2 на овој страни). На писму се веома лепо види руком заведен број 9, руком отиснути жиг "БЕОГРАД", који је уоквирен и црне боје, као и руком заведен датум слања "25 маја" (мај) уписан старословенском азбуком. Са задње стране писма јасно се види округли "суви" печат:

Писмо је у Ужицу примљено 27. маја 1840. године и заведено под бројем 1623 (слика 3 на следећој страни).

Ово писмо (које се тренутно налази у поседу једног југословенског филателисте, пошто је претходно успешно из иностранства враћено у југословенску филателију) представља, заједно са свим осталим сачуваним писмима послатим 25. маја 1840. године, и то се слободно може рећи, филателистички најзначајнији објект поштанске историје Кнежевине Србије. Мада од њега на филателистичком тржишту има и знатно скупљих објеката, по свом филателистичком значају, још једном подвлачим, оно је убедљиво најзначајније. Без оваквог писма ни једна филателистичка збирка не може имати ни југословенски, а камоли европски или светски значај.

9 **БЕОГРАД** 25 маја

Вашој милости Св. Јанко

Рад 833

77 Јанко

За сва ова до сада сачувана и позната писма, жигосана жигом "уоквирени Београд" карактеристично је да носе само један датум: 25. мај 1840., односно са каснијим датумом писма са овим жигом до данас нису пронађена.

С обзиром да се ни из званичне документације о жигу "уоквирени Београд" не зна ништа дефинитивно поуздано, отвара се низ питања, од којиј је свакако најзначајније:

Да ли је жиг "уоквирени Београд" коришћен само тог једног дана, дана отварања Српске Књажевске поште? Ако је одговор потврдан онда је то први пригодни поштански жиг у Европи, па сва писма жигосана њиме постају још значајнија за српску филателију.

Због тога би требало писати о свим писмима са "уоквиреним Београдом", посебно ако постоје са другим датумом, да би се са њима упознала филателистичка јавност и да се разреши непознаница око дужине употребе жига "уоквирени Београд"⁵.

Да би се то остварило неопходно је да сви власници писама са овим жигом, ако желе, фотокопоју пошаљу редакцији часописа "Филателиста", да би се о њима писало и да се она прикажу. Наравно, уколико не желе да им се објави име и презиме, оно ће остати познато само редакцији часописа.

За овај пут сматрам да је довољно написано о поштанској историји Кнежевине Србије, те да ће многим филателистима бити ово од користи.

Наставак следи!

¹ 1815. године је индиректно преко Марашли Али Паше призната српска аутономија у оквиру београдског пашалука, а 1817. године после убиства Карађорђа народни кнежеви су изабрали Милоша за наследног кнеза.

² сви датуми су по старом календару

³ 1838. године донешен је Турски устав за Српску кнежевину на основу кога тадашња Србија добија право да самостално решава унутрашња питања, међу које спада и поштански саобраћај

⁴ у три поште, о којима ће касније бити више речи, писма су се само ручно заводила јер поште нису имале своје жигове

⁵ на ЈУФИЗ-у IX приказана су четири писма са "уоквиреним Београдом", а пето је предмет овог чланка

Лично: Српски Мај 1840.

А. В. В. В.

Душан Јањетовић

Девета југословенска филателистичка изложба - ЈУФИЗ IX

(скраћени извештај председника Организационог одбора, који је презентираан на седници Председништва Савеза филателиста Југославије 2. децембра ове године)

Одлуком председништва Савеза филателиста Југославије, 23. децембра 1996. године, утврђен је оквирни термин одржавања југословенске националне изложбе у 1997. години. Истовремено је именован организациони одбор и комесар ЈУФИЗ-а IX. Послови припреме и организације Изложбе обављени су као што су планирани, уз веома добар тимски рад свих чланова организационог одбора. Основни задаци одбора били су обезбеђивање финансијских и материјалних средстава, обезбеђивање да буду изложени најбољи изложци југословенских филателиста, охрабривање нових излагача да излажу, обезбеђивање оптималног излагачког простора као и ликовно осмишљавање ЈУФИЗ-а IX у виду плаката, позивница и пригодних филателистичких издања. Посебна пажња Организационог одбора била је усмерена на медијску промоцију изложбе (у домаћим штампаним и електронским медијима и на Интернету),

Каталог и Палмарес ЈУФИЗ-а IX. Организациони одбор је остварио веома добру сарадњу са "Југомарком", ПТТ Музејом, ЗЛПТТ и другим установама које су дале драгоцене допринос укупном успеху Изложбе.

У такмичарској класи учествовало је 55 излагача са 57 изложака. У класи филателистичке литературе такмичило се 11 излагача са 15 изложака. Дванаест излагача су први пут излагали и остварили су запажен успех. Организациони одбор је обезбедио по два излагача из Републике Српске и Швајцарске. Само један излагач је повукао своја два изложка у последњем моменту, иако су били увршћени у све јавне публикације ЈУФИЗ-а. Поред запажених изложака у такмичарској класи, у вантакмичарској класи било је изложено пет почасних изложака (ПТТ музеј,

аутори “Југомарке” и “Југомарка” као издавач), два изложка чланова жирија (др Војислава Мићовића и Драгоша Петровића), три изложка посебно позваних излагача (Михаила Јањића из Београда, др Велизара Кардоша из Романсхорна у Швајцарској и Миодрага Мрђе из Београда), као и четири изложка разгледница и акција (Александра Боричића из Београда, Стевана Новаковића из Ваљева и Гојка Вртунића из Београда).

“Кнежевина Србија 1840-1880”, др Велизара Кардоша припада кругу врхунских светских изложка, док је писмо са поштанским жигом Студенице први пут представљено јавности. Изузетан значај дајемо блоку ЈУФИЗ IX, вредном ликовном осмишљавању Изложбе, веома доброј сарадњи и опреми Каталога и Палмареса, одговарајућој присутности у штампи и другим медијима.

Посећеност ЈУФИЗ-а IX била је добра. Па ипак, неподељен је утисак да се мора посветити озбиљна пажња, изградити осмишљен приступ и уложити велики напор да број филателиста и љубитеља филателије поново почне да расте.

У организационом погледу, поново подвлачимо квалитетан рад комесара и тима који је извршио техничку поставку и обезбеђивао изложбу. Тај посао је обављен без иједне примедбе. Сви излошци су уредно враћени излагачима.

Као резултат ЈУФИЗ-а IX остаје дугорочан споразум са Уметничким павиљоном “Цвијета Зузорић”, који располаже изложбеним простором лепих могућности за излагање филателије, и слични споразум са Коларчевим народним универзитетом у коме смо користили “Малу салу” за Палмарес. Ове две околности могу бити знатна олакшица организаторима великих филателистичких манифестација у Београду.

(Извештај председника Организационог одбора ЈУФИЗ-а IX закључен је приказом прихода и расхода изложбе, прим. уред.)

Миодраг Мрђа

Девета југословенска филателистичка изложба - ЈУФИЗ IX

(извештај комесара Изложбе са седнице Председништва СФЈ)

У периоду од 11. до 17. септембра ове године у Уметничком павиљону “Цвијета Зузорић” у Београду одржана је Девета југословенска филателистичка изложба.

На овогодишњој смотри југословенске филателије, поред филателиста излагача, кроз различите облике сарадње било је присутно више организација, установа културе и многи појединци, чија је делатност везана за изучавање поштанске историје, креирање, издавање и дистрибуцију поштанских марака и филателију.

Поред бројних излагача из Југославије, на Изложби су учествовали и два излагача из Републике Српске и два излагача Југословена који живе и раде у Швајцарској.

Припрема и реализација Изложбе одвијала се у свему према пропозицијама ФИП и у складу са посебно усвојеним Правилником Девете југословенске филателистичке изложбе - ЈУФИЗ IX. Овим Правилником су прецизирани услови, процедуре и неопходне активности за успешно одвијање плана и програма Изложбе.

С обзиром да је у Палмаресу и Извештају председника Организационог одбора презентирана концепција поставке Изложбе, просторно уређење приземља и галерије изложбеног Павиљона, излагачки и пратећи садржаји, организација и финансирање ЈУФИЗ-а IX, овај извештај ће се у највећој мери задржати на анализи резултата такмичења и додели одговарајућих награда.

У такмичарској класи (Б1-Б4, Б6-Б9) било је пријављено 55 излагача са 60 изложака. У току припрема, један излагач са две збирке је одустао, а једна збирка (авионске налепнице) није прихваћена за излагање, па је тако коначан број учесника у наведеним подкласама износио 53 са 57 уредно пријављених и прихваћених изложака.

У такмичарској класи постигнути су следећи резултати:

- велика златна медаља	3
- златна медаља	5
- велика позлаћена медаља	15
- позлаћена медаља	10
- велика сребрна медаља	11
- сребрна медаља	5
- посребрена медаља	7
- бронзана медаља	1

У такмичарској класи, подкласа филателистичка литература (Б10) било је пријављено 11 излагача са 15 изложака литературе. Сви пријављени излошци су прихваћени.

У такмичарској класи Б10 постигнути су следећи резултати:

- велика златна медаља	1
- велика позлаћена медаља	2
- позлаћена медаља	1
- велика сребрна медаља	2
- сребрна медаља	2
- посребрена медаља	3
- бронзана медаља	1

На изложби ЈУФИЗ IX додељено је и 20 посебних награда - поклона спонзора и појединаца за поједине, посебно успеле изложке.

Такође су додељене почасне дипломе и медаље учесницима у текамичарској класи (А), спонзорима, заслужним институцијама, појединцима и члановима жирија, као и Уметничком павиљону "Цвијета Зузорић" и техничком особљу Изложбе.

Двојица излагача: Александар Крстић и Слободан Бајић, незадовољни одлукама жирија, одбили су да приме медаљу и диплому Изложбе.

По завршетку ЈУФИЗ-а IX излошци су уредно враћени власницима, без било каквих примедби или рекламација.

ЈУФИЗ IX је помогло
Министарство за
културу Србије.

Др Војислав Мићовић

Девета југословенска филателистичка изложба - ЈУФИЗ IX

(извештај прочитан приликом додељивања медаља 15. децембра ове године)

Жири ЈУФИЗ-а IX именован одлуком Председништва СФЈ радио је у саставу: др Војислав Мићовић, председник и Димитрије Павловић, Богдан Петровић и Драгош Петровић (чланови). Секретар жирија био је Војислав Беговић а приправници др Веселин Драшковић и Слободан Кнежић.

Жири је приликом прегледа и оцењивања 57 изложача у такмичарској класи доследно применио Правилник о Изложби и генерална правила ФИП.

Пре него што саопштим конкретне одлуке, обавезан сам да у име жирија истакнем неколико општих запажања и оцена о овогодишњој југословенској филателистичкој изложби:

- на овој изложби, у такмичарској класи, узео је учешће задовољавајући број излагача који показује стални тренд пораста;
- посебно је важна чињеница да је било око 20 одсто нових излагача;
- општи утисак је да је остварен видан напредак код највећег броја излагача у погледу начина припреме изложача као и у погледу њиховог садржаја;
- од изузетног је значаја продубљивање истраживања класичног периода наше филателије као и обрада појединих, до сада запостављених подручја (Краљевина Југославија, протекли ратови, почетни период СФРЈ, затим нове теме у класи тематике, максимафилије и омладинске филателије итд);
- по укупном начину презентације, наши филателисти све више настоје да се приближе постојећим међународним стандардима;
- посебно истичемо важност све већег напора наших филателиста да своја стручна знања и истраживања саопште у новим, први пут објављеним монографијама, студијама и другим облицима филателистичке литературе, са тог становишта веома је важно подржати те напоре;
- комплетност и атрактивност овогодишње изложбе, употпуњена је изложцима из Швајцарске и Републике Српске, а посебно значајним збиркама и престижним, први пут изложеним објектима др Велизара Кардоша и г. Михаила Јањића;
- жири сматра упутним да саопшти и запажање да наши излагачи треба да наставе да даље унапређују обраду и квалитет својих збирки, они треба да више познају међународна правила и правила СФЈ, приликом оцењивања жири је водио рачуна да својим одлукама објективно оцени сваки изложак, али и да га стимулише за даљи напредак. Мора се прихватити чињеница да у филателији не постоји апсолутна перфекција и савршенство у припреми и обради збирки, што упућује на стално усавршавање, истраживање и нове идеје;

- жири истиче да још има инерције, непознавања правила израде изложака, има неупућености и недовољно знања у обради и опису изложака, почев од уводних листова до обајшњавања појединих објеката, да се још појављују објекти чије је излагање у колизији са правилима и ставовима органа СФЈ (нпр. сечене марке после 1975. године и слично*)

- у документацији жирија налазе се забелешке о сваком излошку. Жири ће предложити Председништву СФЈ да организује састанак са излагачима који то желе, на коме би их представник жирија упознао са тим примедбама, што би било од вишестране користи.

Отклањање ових и других слабости, што је свакако процес учења и стицања знања и искуства, допринеће квалитету изложака наших филателиста и даљем укупном развоју филателије. Ми морамо подстицати постојеће и нове излагаче да унапређују своје збирке, да их ваљано опремају, да се храбрије представљају нашој јавности, без комплекса и калкулација.

Овакве изложбе су јавна сцена и прилика свакоме да покаже оно што сакупља и шта има, да се упоређује са другима, и да учи користећи њихова искуства.

Жири ЈУФИЗ-а IX једногласно је донео све своје одлуке.

**IX ЈУГОСЛОВЕНСКА
ФИЛАТЕЛИСТИЧКА
ИЗЛОЖБА БЕОГРАД**

Проф. др Милорад Јосиповић, Београд

ЈУФИЗ IX -успела смотре југословенске филателије

Девета изложба Савеза филателиста Југославије је корак напред у односу на исту изложбу, осму по реду одржану 1995. године. Одмах треба рећи да је на ово значајно утицала улога "Југомарке" као покровитеља и излагача на изложби, Заједница југословенских ПТТ и Музеј ПТТ као излагач, као и подршка коју је пружила ПТТ Србије и Поштанска штедионица. Ова генерална констатација не значи да се следећа изложба не би могла организовати још боље и да на овој није било неких питања која су изазвала дилеме и незадовољства. Сала павиљона "Цвијета Зузорић" са солидним осветљењем и упадљиво бољим квалитетом изложака, као и са филателистичким материјалом који се могао набавити на самој изложби, учинила је да утисак о изложби буде још бољи.

Међутим, као и у мом чланку посвећеном прошле године поводом изложбе ЈУФИЗ VIII осећам потребу да се осврнем на неколико релевантних чињеница.

Прво, ова изложба је боља од претходне, пре свега, због броја и квалитета излагача, а посебно због броја нових млађих излагача што је од посебног значаја за развој југословенске филателије. Дуго се осећао застој у обнављању филателистичког подмлатка, тако да се чини да би ова изложба могла бити подстрек за напредак у овом правцу.

Друго, од посебног значаја за упознавање југословенске филателистичке јавности и за оживљавање интереса посебно за српску класику било је излагање збирке господина др Велизара Кардоша "Кнежевина Србија 1840-1880" и господина Михаила Јањића са жигом поште Студеничке, нарочито јер се ради о излошцима коју наша стручна и друга јавност може да прати само преко стручних часописа. Наравно, навођење ова два посебно позвана излагача чиним само зато што они нису били у такмичарској категорији, будући да би се ово такође могло односити и на збирке господина Војислава Мићовића и господина Миодрага Мрђе. Другим речима, посебан акценат стављам на ове излошке, јер ужи круг "повлашћених стручњака" који поједине раритете српске филателије могу да сретну на светским берзама није довољан да се створи шири интерес за сакупљање српских марака у нашој земљи. Јер, нажалост, у Југославији нема ни десетак озбиљних сакупљача српске класике, док је стање у предфилателији нешто боље. Тешко је замислити овакво стање на пример у Француској или Немачкој када не би постојао код домаћих сакупљача шири интерес за националну класику.

Треће, као и на свим ранијим југословенским филателистичким изложбама формирање жирија и оцењивање експоната подвргнуто је различитим мишљењима.

И овде понављам као и у прошлом чланку да је и у филателији судска реч задња, допадало се то некоме или не. Састав жирија био је измењен и делимично подмлађен што је било добро. Извесне кадровске неспоразуме у вези са саставом жирија треба убудуће свакако избећи, јер нису битног карактера.

Четврто, мора се коначно одлучити о месту и условима за излагање разгледница и акција на једној оваквој филателистичкој изложби. Мислим да је потребан убудуће јасан став за ове експонате. Сигурно је да би конкуренција у овој области била веома оштра и занимљива за ширу јавност.

Најзад, овако добра изложба била је слабије посећена него што је очекивано. Морала би се посветити већа пажња питању маркетинга и пропаганде за изложбу, јер се тако ствара већи интерес и за филателију у целини.

Мишљења која сам изнео у овом прилогу морам да завршим похвалама упућеним свим службама и појединцима који су уложили велики труд и време да изложба успе. Посебно када се ради о комесару изложбе господину Миодрагу Мрђи.

Др Јован Величковић, Београд

Есеји, предлошци и пробни отисци марака Југославије 1945-1995. године

Под горњим насловом појавио се на изложби ЈУФИЗ IX, одржаној у Београду од 11. до 17. септембра 1997. године, изложак Александра Крстића, власника Филателистичког бироа "Крстић". Изложак је својим садржајем изазвао велику пажњу и различите коментаре, па желим да га прикажем како сам га видео својим очима.

Како је цео изложак обухватио посебну врсту "специјалитета" требало би прво напоменути да сакупљачи под овим називом првенствено подразумевају грешке настале у штампи, цртежу марке, папиру, боји, гумирању или зупчању, које су промакле контроли и нашле се на продајном шалтеру. Овде спадају и пробни отисци и есеји којих никад нема на шалтеру, али су преко штампарије марака, путем "министарских албума" или посебних спомен албума ЈПТТ доспели у руке сакупљача. Поједини специјалитети марака старе Србије и Црне Горе, као што су незупчане или делимично штампане негумиране марке, доспели су у свет филателије углавном пошто су у Првом светском рату окупатори присвојили

затечене и недовршене марке и заједно их са клишејима однели из земље.

Изложак Александра Крстића изазвао је нарочиту пажњу због тога што на пет витрина са 80 листова није било стриктно ни једне једине марке која је преко шалтера dospела у руке филателиста, већ практично све потичу од штампара и дистрибутера марака, из којих по правилима кућа и прописима ПТТ та врста специјалитета никад не доспева у руке колекционара већ се архивирају или уништавају.

Тако прва витрина између осталог садржи изричиту штампарску макулатуру из серије Тито из 1945. године, каталoшки број 316/323*, пробне отиске блокова Устав са измењеним натписима и помереном марком, као и предлошке боја марака Привреда и Авионска серија из 1950/51. године. Посебну пажњу привлачи црни уникатни отисак Тита без ознаке вредности са потписом гравера Крњајића, који је послужио за израду дописница. На следећој витрини видимо до сада још невиђену незупчану авионску серију из 1951., каталoшки број 560-563, и незупчане прве животиње, као и низ других есеја у црној боји из тог периода. Ту су и пробе марака са ликом Маршала Тита, каталoшки број 480-483, са неуметнутим ознакама вредности. Нову компоненту у опису тих марака претставља и тврдња да поједине од ових марака потичу из збирки Владимира Флецка и Марјановића, истакнутих сакупљача и експерата из периода пре 1980. године, које сам лично познавао, а који по мом сазнању никад нису формирали збирке таквих марака.

Приказане су и до данас нама непознате незупчане пробе таксених конзуларних марака из времена 1960.-1970. године, оверене за штампу званичним печатом Савезног секретаријата за финансије и потписима званичника Народне банке и Завода за израду новчаница. Посебну до данас невиђену атракцију претстављају есеји и пробе марака издатих поводом осамдесетог рођендана Председника Тита. На дефинитивно усвојеном есеју за коначно штампање на формату А-5 налазимо све рукописне корекције аутора са упутима за поједине исправке боја, сенчења, натписа и слично. Том листу једино недостаје троугласти исечак на коме се сигурно налазио званични округли жиг Завода за израду новчаница у Београду. Изузетно су интересантни есеји рођенданског блока са по две марке где је у комбинацији лика Маршала приказана и његова слика из млађих дана од пре педесетак година. На истој витрини налазимо и на низ фазних отисака појединих издања (оних где је поступак штампања дво- или вишефазан, а све фазе нису отиснуте). Изложени фазни отисци марака за Стогодишњицу српских марака познати су нам из изложка Александра Крстића са претходних ЈУФИЗ-а.

Нарочиту пажњу и највеће интересовање код многих изазвала је међутим последња витрина са материјалом из периода који обухвата неколико последњих

година, углавном од 1990. до 1995. године. Већина изложених објеката овде претстављају тзв. хромалински отисци, који су у данашњој технологији штампања вишебојних марака једни од кључних међуфаза у преношењу цртежа уметника на дефинитивну плочу/ваљак за штампање, а претставља у ствари колор-снимке на фотографској хартији. На хромалинском отиску аутор као одговорно лице ручно уноси упутства за све дефинитивне корекције које још треба извршити, на пример измену нијансе боје, померање и промене натписа, усаглашавање положаја више марака у табаку итд, и коначно својим потписом и печатом фирме одобрава штампање. Било је импозантно видети педесетак таквих отисака, што појединачних марака, што табачића, од франко марака фонтана из инфлационог периода преко флора и фауна до марака посвећених култури или спорту (прославе годишњица спортских клубова), са својеручним потписима садашњих уметника и љубичастим званичним жигом Југомарке.

Александар Крстић нас је својим излошком делимично увео у технологију штампања данашњих југословенских франко и пригодних марака показујући једну категорију материјала која иначе никад не излази из штампарских кућа. Оригиначне прве цртеже уметника за израду појединих марака имали смо прилике да видимо на ранијим изложбама, а сада је преостало да видимо још и дефинитивне клишеје и плоче за штампање па да слика буде потпуна. На великим изложбама у свету цео пут израде марке од цртежа, есеја и проба преко клишеја и штампарских плоча увек и само у вантакмичарској класи приказују штампарије марака појединих држава, из пропагандних разлога и у едукативне сврхе.

На свечаности додела награда за такмичарску класу видело се да жири изложбе овај материјал није могао да цени стандардним мерилима ФИП-е, јер очигледно излази из оквира нормалног сакупљања марака. Мислим да проблем нису толико претстављале незупчане (уместо зупчаних) марака, јер незупчане марке отступају само по једној карактеристици од нормалних, већ објекти који се у свету по правилу архивирају, или се, као макулатура и међупроизвод, по нашим законским прописима уништавају. Неприкладне су биле и усмене примедбе неких посетиоца да у излошку има фалсификата. Излагач је познавалац овога подручја, атестатор за исправност марака овог подручја именован од стране Савеза филателиста Југославије. Велика већина приказаних објеката несумњиво изворно води порекло из Завода за израду новчаница, Соцвоисиег-а и других реномираних кућа и сви су оригинални, једино су описи објеката у појединим случајевима импровизовани и недовољни.

* Сви каталожки бројеви су по каталогу "Југомарке" из 1991. године

BALKANMAX '97

Пета изложба максимафилије балканских земаља одржана је од 24. до 30. јуна 1997. године у Румунији у месту Клужу (Cluj-Naposa). На Balkanmax-у су учествовали излагачи Румуније, Кипра, Грчке, Албаније, Молдавије и Југославије. Пошто је изложба била међународног карактера и под патронатом ФИП, председник жирија био је Јозеф Волф, а представник Југославије у жирију је био Јован Рељин.

У почасној класи излагала је госпођа Маргарита Котопули, у вантакмичарској класи је излагало пет излагача, 22 излагача у такмичарској класи, 6 у омладинској и 7 у класи литературе.

Поред "Balkanmax '97 одржана је и национална изложба максимафилије уз учешће 36 излагача и 9 у омладинској класи.

Југословенски излагачи су претсављени са пет излагача у такмичарској класи старијих и једним излошком у омладинској класи, као и два излошка у класи литературе. Постигнутим успехом можемо бити задовољни, али је могао бити и бољи.

Пласман је следећи:

- Пелицарић Душан са излошком "Старе максимум карте до 1966. године" - велика позлаћена медаља (88 поена),
- Цветић Вишеслав: "Флора и фауна Југославије" - велика сребрна медаља (79),
- Петровић Драгош: "Максимум карте Југославије 1921-1971." - велика сребрна медаља (77) и
- Златимир Р. Маљица: "Сликарство без граница" - сребрна медаља (70).

У омладинској класи Иван Пешевски је за Туристичке мотиве Југославије добио сребрну медаљу (70 поена).

У класи литература YUMAX- билтен секције за максимафилију и картофилију добио је сребрну медаљу, као и Златимир Р. Маљица за Каталог максимум карата Југославије 1945-97. У вантакмичарској класи излагали су Јордан Пешевски и Зоре Радослав.

Наши излагачи треба да обрате пажњу на уводни лист, који треба да буде концизан и усресређен на материју која се излаже, и да буде у сагласности са планом излошка, кроз који треба проводити тему. Листови треба да буду формата А-4, јер уколико су већег формата долози до њиховог оштећења. Поред тога и препорука ФИП-е је А-4. На листу треба да буду две максимум карте, јер у супротном се одузимају бодови, што смо се и овог пута уверили.

Разгледница употребљена за реализацију максимум карте не сме бити фото копија или колаж, већ комерцијално издање употребљиво као поштански објекат.

У току изложбе предавање је одржао г. Јозеф Волф на тему како реализовати максимум карту, што је веома корисно и потребно за све сакупљаче максимум карата. Излагање је попраћено дијапозитивима и максимум карта, које то јесу и које не задовољавају критеријуме.

Дип. инг. Фехер Илеш, Сента

Извештај са Интернационалне филателистичке изложбе у част 75-годишњице постојања МАВЕОСЗ-а

Тек по завршетку ЈУФИЗ-а IX одржана је Национална изложба у част 75-годишњице постојања МАВЕОСЗ-а (Савез филателиста Мађарске) међународног карактера и под патронатом ФЕПА-е. Изложба је одржана у Будимпешти од 19. до 22. септембра 1997. године. Како је извештач учествовао на обе ове изложбе неминовно се намеће и успоредба.

По обиму и значају обе манифестације су биле од прворазредног културног значаја, с тим што је изложбу у Будимпешти отворио сам министар за саобраћај и везе. Што се тиче правилника изложбе примећује се разлика у оцењивању изложака у односу на Правилник ЈУФИЗ-а IX. По члану 7.2 жири на основу постигнутих броја поена доделио је следеће медаље: златна (преко 85 поена), велика позлаћена (80-84), позлаћена (75-79), велика сребрна (70-74), сребрна (65-69), посребрено-бронзана (60-64), бронзана (50-59) и диплома о учешћу за мање од 50 поена.

Занимљиво је било и питање осигурања изложбе. У Правилнику је под чланом 8.2 стајало да ће организатор изложбе учинити све за сигурност изложака. Међутим у члану 8.3.0 стоји да о осигурању изложака сваки узлагач мора сам да се побрине.

На изложби су учествовале бројне делегације националних савеза. Међу почасним гостима био је и др Војислав Мићовић, председник Савеза филателиста Југославије. Писац овог текста је и сам учествовао на изложби.

На званичном сусрету председника СФЈ и МАВЕОСЗ-а је договорено да ће се обновити сарадња између два савеза, што ће бити и озваничено потписивањем уговора о билатералној сарадњи. Договорено је да се већ следеће године може обновити традиционална "Изложба пет градова" са учешћем филателистичких клубова из Сенте, Бања Луке, Темишвара, Ходмезевашархеља и Сентеша.

21. септембра одржан је симпозијум за чланове националних делегација под преседавањем господина Михаела Адлера, директора ФИП-е, и господина Ингола Капелруда, председника ФЕПА-е. У оквиру симпозијума највећа пажња била је посвећена начину оцењивања изложака и истицано је да није најважније мерило вредност изложка, мада због укорењене праксе то је тешко спровести. Од стране представника националних савеза подржан је предлог да будући председник ФИП-е буде поново биран из Европе, а не из Америке како би требало бити по "кључу".

На крају додајмо да је посетиоце изложбе дочекао огроман мозаик (18 м²) израђен од око стохиљада марака. Како до сада највећи познати мозаик израђен од марака износи 7 м², Мађарски савез филателиста са правом очекује да уђе у Гинисову књигу рекорда.

Миодраг Мрђа, Београд

Извештај са Светске филателистичке изложбе МОСКВА '97

У периоду од 17. до 26. октобра 1997. године одржана је Светска филателистичка изложба МОСКВА '97 у Москви. На изложби је учествовало 66 земаља са 491 збирком (укључујући и литературу), класиране према пропозицијама ФИП и монтиране на 2.475 витрина. Поред великог броја врло познатих збирки, значајно је истаћи и ућешће Краљице Елизабете II и Принца Рениеа III са одабраним излошцима својих богатих колекција.

У организационом и техничком смислу изложба је осмишљена на најсавременијем нивоу са изузетно квалитетним збиркама, поштом на самој изложби са пригодним целинама и жиговима, као и комфорним просторијама и техником за рад директоријума, експертног тима, жирија и комесара "Москве '97". Посебну пажњу су привлачили поставка старе поштанске опреме Музеја Русије, продајни штандови и други пратећи садржаји, који су стајали на располагању десетинама хиљада посетилаца. Изложбу су финансирали Светска филателистичка организација и 30 великих спонзора из Русије.

На изложби је додељена по једна Grand Prix d'Honneur, Grand Prix International i Grand Prix National награда. Поред медаља и диплома, за поједине успешне излошке додељене су и 39 специјалних награда, поклона домаћина и националних асоцијација, које су учествовале на "Москви '97". Једна од ових награда припала је и нашем излагачу у класи Поштанске целине - Александру Крстићу.

Југославија је на овој значајној филателистичкој манифестацији била заступљена у:

организационом (проф Јован Величковић, члан експертског тима и Миодраг Мрђа, национални комесар),

- такмичарском (три збирке на по пет витрина и два излошка у класи "литература") и

- комерцијалном (продајни штанд "Југомарке") програму "Москва '97".

Југословенски такмичари су постигли следеће појединачне резултате:

- Александар Крстић за збирку "Поштанске целине Србије" освојио је велики вермеј (88 поена) и специјалну награду,

- Зоран Степановић за збирку "Босна и Херцеговина 1850-1918" добио је вермеј (80),

- Мирослав Петровић за збирку "Аустријска окупација Србије у Првом светском рату" добио је сребрну медаљу (73),

- часопис "Филателиста" добио је велику сребрну медаљу (78) и

- Зоран Бошковић за свој "Каталог марака Републике Српске и Републике Српске Крајине" добио је сребро-бронзу (66).

По завршетку изложбе збирке и награде су уредно враћене власницима без икаквих примедби.

Иван Тангл, Друштво филателиста Новог Сада

Промоција марака у Музеју Војводине

Поводом објављивања серије пригодних поштанских марака са темом музејски експонати, на којима су мотиви из поставке Музеја Војводине, одржана је промоција 18. новембра ове године у великој сали Музеја Војводине у Новом Саду. Током 1997. године ова угледна установа, настала 1992. године спајањем војвођанског музеја и Историјског музеја Војводине, пославља значајан јубилеј - 150 година свога постојања.

Промоција пригодних поштанских марака "Музејски експонати" из Археолошке збирке Музеја Војводине присуствовали су помоћник генералног директора ЈП ПТТ г-дин Ј. Рељин, који је извршио и промоцију издања, представници ДП "Југомарка" директор г-дин Н. Килибарда и Р. Бојанић, академски сликар из Београда - аутор графичког решења марака, председник СФ Србије г-дин В. Мојсовић, као и већи број посетилаца, поклоника музеја и филателије.

Присутне је поздравио домаћин, директор Музеја Војводине, др Љ. Церовић, говорећи о настанку и раду Музеја. Директор ЈП ПТТ за Нови Сад, г-дин Д. Ђукић поменуо је досадашњу и најавио будућу сарадњу Поште и Музеја. Скупу се обратио и председник Друштва филателиста Новог Сада, г-дин Д. Вујошевић. Промоцију издања пратио је пригодан уметнички програм.

За промоцију марака и јубилеј Музеја Војводине, ДФ Новог Сада и Музеј су припремили:

- четири разгледнице са одговарајућим мотивима,
- четири максимум карте са жигом 12. 11. 1997., даном објављивања серије ових марака;
- два пригодна жига, први са датумом 12. 11. 1997. (мотив позлаћеног шлема из Брескова), а други са датумом 18. 11. 1997. (са мотивом зграде Музеја што је истовремено и амблем установе), - два пригодна коверта поводом промоције и јубилеја, са жигом 18. 11. 1997.

Због значаја јубилеја, на молбу Музеја Војводине и Друштва филателиста Новог Сада, од стране ЈП ПТТ у Новом Саду одобрено је машинско жигосање у златотиску и сребротиску ограничене количине поменутог материјала.

Комплети ових успешних издања могу се набавити преко Друштва филателиста Новог Сада, П.П. 57, 21121 Нови Сад, као и код благајника Друштва, г-дина П. Јовановића (кућни телефон 021/396-696).

У поводу промоције организована је посебно занимљива пригодна филателистичка изложба на тему "Уметност", којом је г-дин Д. Петровић,

филателиста из Новог Сада, представио део своје колекције.

На шест паноа приказана су досадашња издања југословенских марака на тему "Музејски експонати", кроз археологију, нумизматику, етнологију, сликарство, вајарство, поштанску историју и другу културну баштину нашег поднебља. Изложени материјал покрива раздобље човековог трајања и деловања током осам хиљада година, са налазима и предметима из доба палеолита, неолита, гвозденог доба, настављеног преко хеленске и римске епохе, и кроз средњи век до најновијег доба. Уз пригодна поштанска издања, укомпонован је разноврстан материјал састављен од путовалих писама, максимум карата, дописница, пригодних коверата и жигова. Истовремено има још довољно простора да се ова збирка надогради и допуни.

На појединачним паноима представили су се издавач и промотер ДП "Југомарка" из Београда, са маркама и својим пригодним ковертама и ДФ Новог Сада са пратећим промотивним издањима пригодних коверата и максимум карата Друштва.

Др Јован Величковић

Реткости Кнежевине Србије на аукцији у Швајцарској

На аукцији фирме Фелдман С.А., одржаној у трећој недељи новембра у Цириху променуле су власника две врхунске реткости Кнежевине Србије:

Пар незупчаних новинских марака са ликом Кнеза Милана из 1872. године од 1 паре у жутој боји, једна марка у изврнутом (*tete-beche*) положају продата је за 75.000 + 15% швајцарских франака. Исти пар био је на аукцији пре око 3 године, када је постигнута цена од око 60.000 Сфрс (видети насловну страну "Филателисте" број 217/18 од марта 1995. године). За овај пар је у међувремено експертизом несумњиво утврђено да припада редовном штампању ових марака из 1872. године.

Другу реткост претставља неупотребљена и незупчана новинска марка са ликом кнеза Михајла од 1 паре у бледомаслинастој боји, тзв. треће штампање из 1869. године, према каталогу Југомарке број 18. Анонимни купац је за марку платио износ од 8625 Сфрс што, колико знам, претставља највећи износ који је икад плаћен за појединачну марку Србије. До данас је познато мање од 10 примерака ове марке у неупотребљеном стању за које се мање више зна у којим се збиркама налазе. Сада продата марка претставља један од најлепших до сада виђених комада, са типичном грешком у плочи, тачка и црта иза ознаке вредности, са широким рубовима и свежом бојом. Постојање ово марке није било познато међу сакупљачима Србије (видети слику на насловној страни).

Како приказати уводни лист на изложби

Намера нам је да прикажемо неке од основних аспеката излагања изложака у класама Традиционалне филателије и Поштанске историје на основу критеријума ФИП-е. Надамо се да ће упуства, која овом приликом дајемо, помоћи не само филателистима који излажу у класи Традиционалне филателије или Поштанске историје већ и осталим излагачима. Са друге стране, у тексту су дате фусноте тако да га могу разумети и сакупљачи, који нису дубље ушли у филателистичке воде, и самим тим сазнати нешто више о свом хобију.

Текст, који овде једним делом доносимо, је преузет из публикације Међународног удружења филателиста - ФИП-е са средиштем у Цириху издате 1993. године. Публикацију су написали Роберт П. Оденвелер, председник ФИП комисије за традиционалну филателију и Пол Х. Јенсен, председник ФИП комисије за поштанску историју, а објављена је у издању Удружења филателиста Кинеског Тајпеха.

Водич за излагање и оцењивање традиционалне филателије и поштанске историје

Неколико запажања о разликама приликом излагања у класама Традиционалне филателије и Поштанске историје могу бити од користи. У већини случајева Поштанска историја је ближа тематској филателији него Традиционална филателија. Традиционална филателија може да покрива све области филателије и може да укључује скоро све из предфилателије, као и званично или незванично¹ издате марке, жигове, поштанске целине² и сав остали филателистички материјал. Изложак у Традиционалној филателији се често приказује хронолошки или по издањима. Технички аспект, укључујући штампу и варијетете је важан као и одговарајућа употреба марака на поштанским целинама.

У излошку Поштанске историје приказ општег развоја поштанске службе има најважнију улогу. Он показује рад поште. Поштанске марке на ковертима и остали материјал су заиста само део приказивања и потврђивања поштанске тарифе. Поштанске марке нису важне само због себе самих, већ укључивање ретких марака као и марака са грешкама на исправно коришћеној целини ће додати општој важности и степену реткости самог излошка. Изнад свега, целине би требало да буду потпуно анализирани у свим поштанским аспектима и то треба јасно да се прикаже у опису целине.

За изложак који приказује жигове (маркофилија) јасно је да ће се у први план ставити жигови, обични или рукописни³, било да су служили за поништавање поштанских марака или у друге поштанске сврхе⁴. Жигови могу бити прикази само на поштанској марци, али жигови на исечцима или целинама ће свакако повећати занимљивост излошка и вероватно допринети једном излошку на значају, квалитету, реткости и показати боље познавање изложеног материјала.

Ако изложак приказује само прва два издања једне земље, као што ће бити приказана само прва два издања Египта, није лако приказати општи развој поштанске службе. Због тога изложак треба да прикаже аспекте поштанске историје ова два издања као једну целину, показујући како треба да буду описани да би назначили важне аспекте поштанског времена тог периода, и уклапајући ове елементе заједно са уводним листом.

"Добра" верзија уводног листа, која ће бити приказана, показује како то може да се уради исправно, док "лоша" верзија приказује како недостатак знања и правилног размишљања може да обезвреди добар материјал.

Пол Х. Јенсен

Увод

Право да могу да учествују на изложбама под организацијом ФИП-е излагачи су стекли на својим националним изложбама. Међутим, када се њихови излошци оцењују по правилима ФИП-е тада многи излошци не успевају да освоје највећу награду коју експонат објективно заслужује и то управо због неразумевања ФИП-иних правила за излагање и оцењивање⁵

Ова публикација покушава да прикаже неке од грешака које праве излагачи и да понуди неке сугестије како ове грешке избећи.

Жири треба да погледа материјал који се овде доноси као развијање и разјашњавање различитих идеја наведених у Правилима за оцењивање. Специфични примери исправног и неисправног коришћења истог материјала требали би да помогну у бољем разумевању ових концепата за оцењивање. Вероватно ће неки од ових примера помоћи жирију да пружи боља објашњења излагачу у вези његове збирке, због чега је дата одређена медаља и како изложак може да се побољша⁶.

Читаоца, без обзира да ли је члан жирија, излагач или само заинтересовани филателиста, треба да упозоримо да на једној изложби не постоји најбољи начин да се било шта уради, па сходно томе ове савете треба сматрати као основу која служи излагачу у припреми излошка са својим материјалом, као и жирију у процењивању излошка. Нема сумње да постоје и друга, једнако вредна правила за приказивање филателистичког материјала, која су често специфична за поједине земље или филателистичке области које се приказују.

Материјал, који је за ову прилику изабран, представља изложак раног Египта. Ова област је изабрана уместо других, које излагачи боље познају, као што су Француска, Швајцарска или Велика Британија, да би се избегао сукоб са унапред створеним ставовима и предрасудама при излагању.

Овај покушај је учињен и да би се искористио један филателистички материјал за више класа излагања. Због тога може се видети како се једно писмо излаже не само у добром или лошем излошку Традиционалне филателије већ и у Поштанској

историји. Начин на које је једно писмо добро или лоше обрађено у различитим категоријама биће практично илустровано.

¹ најчешће су то пробни отисци или есеји

² под поштанским целинама обично се подразумевају сви објекти који су прошли кроз поштанску манипулацију пре него што су стигли до адресанта, или писма и разгледнице са одштампаном марком која означава унапред плаћену поштарину, без обзира да ли је овај објекат "путовао" или не

³ у недостатку жига службено лице је оловком прецртавало марку и обично се потписивало са стране у циљу "поништавања" марака

⁴ као на пример жигови цензуре, транзитни жигови пошта, хуманитарни жигови, пропагандни жигови и слично

⁵ у последње време на нашим националним изложбама, под заједничким називом ЈУФИЗ, примењују се правила ФИП-е наравно,

⁶ са постојећим филателистичким материјалом, који је већ изложен, или у крајној линији са мањом допуном

Пример доброг уводног листа у Традиционалној филателији

ЕГИПАТ - ПРВА ИЗДАЊА, 1866-1872

Овај изложак приказује прва два издања Египта, која су била у оптицају од 1866. до 1872. године.

Прво издање је израђено у зупчању 12 1/2. Ретка карактеристика приликом процеса штампе била је да зупчање очигледно није могло да обухвати и крајња два реда (било са врха или дна) или две крајње колоне (било са десне или леве стране) на ивицама табака. Услед тога две линије, које су преостале, зупчане су у зупчању 13, дајући при том могућност разних комбинација зупчања једне марке. Само једма марка из угла табака од 200 комада има све четири стране у зупчању 13, а у којем се углу она налази зависи од тога како је табак стављан у машину за зупчање. Могуће комбинације су: незупчана (сечена) марка, незупчане две паралелне стране марке, незупчане две паралелне стране марке а друге две су у зупчању 13. Комбинације које су се најчешће дешавале су 13 x 12 1/2, 12 1/2 x 13 као и зупчање 13 са три стране и 12 1/2 на четвртој.

Све вредности осим 1 пиастре су штампане у литографији у табацима од 200 комада. Марка од 1 пиастре штампана је у типографији такође у табаку од 200 комада, који је по средини подељен белим редом на по 100 комада. Прештампане вредности су такође у литографији, осим марака од 1 и 2 пиастре, које су у типографији. Марке од 5 и 10 пара постоје као *tete-bech*, што је у излошку и приказано.

Друго издање је изашло 1867. године у зупчању 15 x 12 1/2 али незупчани примерци су такође познати. Необична карактеристика овог издања је водознак, који је испупчен, уместо да на том месту папир буде нешто стањен, што је уобичајено код стављања водознака на папир током процеса штампања. Код првог издања водознак се може наћи у сва четири положаја. Папир за ово издање је припремљен посебно за сваку вредност, али рандови су толико мали да коришћење одговарајућег папира не може да се испита за дату номиналу. Мања количина папира, која је преостала, је коришћења за прве порото марке из 1884. године, где натписи на ранду могу да се виде.

Објашњење

Овај уводни лист је само један од примера на који може да буде написан. Он даје само "представљање" два издања. Други примери разних карактеристика ова два издања биће приказани у самом излошку. У овом случају, само на једном листу биће приказана једна карактеристика, јер постоји граница колико тога може да се каже о филателистичком материјалу у опису без непотребног додавања, тако да је материјал придодат да објасни тему.

Као општа препорука, текст не би требао да буде пренатрпан тако да га је тешко читати. Уместо тога, излагач треба да користи пасусе да на тај начин проведе посматрача кроз појединачне листове или области излошка.

Опште примедбе за уводни лист

Поједини стручњаци не воле када се филателистички материјал налази на уводном листу. У том духу, изложени материјал на уводном листу не представља обавезно грешку. Интересантан примерак узгредног материјала или, понекад, мапа може оставити бољи утисак уводног листа у зависности од материјала који се приказује. Генерално, такав материјал не треба да доминира листом, већ треба да буде мали додатак који ће да улепша изглед уводног листа и самог текста у њему.

Са друге стране, ако текст због своје сложености тражи да изврстан филателистички материјал буде приказан, онда он треба да буде изложен. Коришћење два уводна листа уместо једног је неприхватљива употреба датог простора за излагање.

Ранијих година излагачи су користили уводни лист за набрајање филателистичког

материјала, који је најинтересантнији у излошку. При оваквом приступу треба бити веома обазрив. Уопштено говорећи, жири сматра да је та листа погодна, и заиста, разлика између прикладне и неприкладне листе је веома мала и ствар је укуса. У оваквом излагању, листа појединачног филателистичког материјала није пожељна, али исти резултат може се дискретно постићи са спајањем листе и најважнијих информацијама у тексту и тада могу да буду прихватљиве. Укусан садржај о новим истраживањима и открићима излагача често појачавају утисак о уводном листу.

Добар и лош уводни лист тражи много више простора него што је овде дато, али ово што је речено може бити довољно да прикаже да не постоји јединствено оправдан начин да се он направи. Општа сагласност је постигнута у томе да идеалан уводни лист треба да води посматрача кроз изложак и обезбеди информације за разумевање комплексности предмета приказивања.

Пример лошег уводног листа у Традиционалној филателији

ЕГИПАТ - ПРВА ИЗДАЊА, 1866-1872

Египат се налази на крајњем северо-истоку Африке. Мали део Египта, полуострво Синај, налази се у Азији. Скоро цео Египат је покривен пустињом и људи не би могли живети без реке Нил, која обезбеђује воду готово целој земљи и највећа је река на свету.

Историја Египта датире пре више од 5.000 година. У праисторији, велики градови и краљевства су расла поред Нила. Цео регион је колевка човечанства, пре него што је почела писана историја. Сув ваздух Египта је помогао да остану очувана многа древна чуда. Туристи долазе овде из свих крајева света да виде импресивне споменике и храмове Египта, огромне камене пирамиде и Сфингу.

Почев од фараона, власт над Египтом је прошла кроз многе руке. Арапске трупе су 642. године из Арабије ушле у Александрију, главни град Египта, преузимајући власт од Византијског царства. Постепено су арапски калифи губили контролу, да би у периоду између 868. и 969. године две турске династије владеле Египтом готово независно од калифа.

Године 969. је династија са туниске обале на северу Африке покорила Египат и прогласила Каиро као главни град. У Каиру је основан Универзитет Ал Азар, главни центар исламског учења и ускоро постаје најважнији град у арапском свету.

Мамелуци су побуном 1250. године преузели контролу над Египтом. Турска је освојила Египат 1517. године и припојила га Отоманској империји. Наполеон је заузео Александрију 1798. године, али су француске трупе протеране три године касније.

Суецки канал је завршен 1869. године након 10 година градње. На Суецу је основана и поштанска служба којом су управљали отомански владари, који су и увели египатске марке 1866. године. Прва два издања Египта су предмет овог излошка.

Објашњење

Овај уводни лист приказује историју Египта и нема додирних тачака са материјалом који се излаже. Једино се у последњој реченици говори о теми излошка.

Марке* стављене на врх листа нису погодне. На левој страни је марка првог издања са стрелицом, чија је употреба дискутабилна, јер не успева да пружи информацију на шта се односи. Мада блок може да се сматра оправданим као "уводни" комад, он је жигосан ретким жигом, који би требао да буде описан. Марка десно је потпуно неприкладна јер приказује треће издање, које није предмет излошка. Жиг Суецког канала на марки није споменут.

Овакав уводни лист, очигледно, представља траћење времена.

* нисмо били у могућности да прикажемо марке које су коришћене (прим. уред.)

Пример доброг уводног листа у Поштанској историји

ЕГИПАТ - ПРВА ИЗДАЊА, 1866-1872

Поштанске тарифе у Египту нису се мењале за време прва два издања, од 1866. до 1872. године. Основне тарифе које су коришћене су у даљем тексту приказане.

Унутрашњи саобраћај и транстопт "од луке до луке"

За унутрашњи саобраћај тарифа је била 1 пиастра за 10 грама и све до Аустријско-Египатског уговора од 23. јула 1868. године није било могуће да се плати поштарина за прекоморску пошту. Због тога је поштарина плаћана у луци, обично у Александрији, где је инострани поштански службеник додавао одговарајућу поштарину за преостали пут. Пошта која је ишла од луке до луке, као на пример од Александрије до Константинопоља, или назад, сматрала се под унутрашњим саобраћајем и коштала је 1 пиастру.

Препоручене пошиљке и наплаћивање осигурања

Сва препоручена писма коштала су 2 пиастре. Осигурање је искључиво наплаћивано по вредности писма. Тежина писма је писана испод контролног броја, што може да се види на приказаним целинама, при чему може да се израчуна тарифа за прекоморска писма.

Штампане ствари и новине

Поштарина за штампане ствари била је 10 пара за коверте, док је поштарина за новине износила 5 пара.

Целине у излошку приказују све наведене тарифе. Остале информације о тарифама дате су у *италику*, пратећи специјалне карактеристике коверта, и завршавајући опис са врстом жига. Имена градова на жигу, као и сав остали текст, дати су ВЕЛИКИМ СЛОВИМА. Свако од ова два издања из 1866. и 1867.

године су приказана, а у неким случајевима дати су јединствени примери целина са маркама са високом номиналом.

Прво издање је пуштено у оптицај 1. јануара 1866. године. Позната су само два коверта са маркама од 10 пара, који су коришћени првог дана издања. Оба коверта представљају честитање Нове године. Једина половњена марка, чија је употреба била призната, је она од 2 пиастре. Користила се да се добију две марке од по 1 пиастре. Како египатске марке нису могле да се користе да се плати поштарина за пошиљке ван земље, склапани су уговори са страним поштанским службама да оне додају поштарину за писма упућена преко мора. Једини разлог за коришћење марака са високим вредностима било је осигурање и прекорачена тежина писма. Овакви примери су пажљиво објашњени.

Тарифе за друго издање из 1867. године нису се мењале, али за време коришћења ових марака потписан је уговор на основу којег се поштарина за иностранство могла плаћати овим маркама. Половљене марке од 10 пара, да би се платила поштарина за новине од 5 пара, су такође познате.

Поштански жигови Египта од 1866. до 1872. године

Поштански жигови на последње четири странице су примерци који би могли да се изложе у већем излошку маркофилије Египта.

Жигови Суецког канала Серапеум коришћену су у почетку и важили су краће време. На задње две странице дати су жигови Египта који су се користили у иностранству, прво у Европи а потом и у Азији.

У излошку су дати датуми ових жигова као и објашњења под којим условима су коришћени.

Објашњење

Насловна страна је подељена у три сегмента: објашњење тарифа, објашњење како су дати описи експоната и како су организовани, укључујући и спомињање неких најважнијих карактеристика и завршни део из маркофилије који чини задње четири странице излошка.

Текст је написан на рачунару уз коришћење болд штампе и италика, да назначи најважније податке. На пример, у описима је дата прво информација о поштарини и она је написана у италику. Ово је један од начина како могу да се дају описи експоната. Наравно, могу се користити и други начини описивања, који могу бити погоднији од овога поготову ако се ради о другој врсти излошка. Комисија за Поштанску историју при ФИП-и повремено издаје публикације у којима се могу наћи сугестије о техничком карактеру описивања експоната.

Борисав Станковић

У СУСРЕТ ЈУБИЛЕЈУ

Ускоро нам долази нова 1998. година, година великог јубилеја

У њој ће српска филателија славити 50 година свог непрекидног постојања. Далеке 1948. године основан је Савез филателиста Србије. Није то био почетак српске филателије, већ обнављање организоване филателије у Србији након Другог светског рата. Тада у још разрушеном Београду у немаштини и тешком послератном животу, група сакупљача из 24 филателистичких подружница из градова Србије, договорила се о потреби формирања једног заједничког филателистичког савеза на нивоу Србије, у циљу обједињавања заједничког рада и даљег унапређивања и развијања филателије. Међу оснивачима, поред подружница из Београда и Земуна, као и из Војводине, биле су и филателистичке подружнице из Ваљева, Ниша, Лесковца, Зајечара и Пожаревца. Оснивачку скупштину Савез филателиста Србије одржао је 22. августа 1948. године у просторијама кафане "Липов лад" у улици Булевар револуције. Изабрана управа имала је 29. августа прву седницу, на којој је извршено конституисање Управног и Надзорног одбора. За првог председника изабран је инг Александар Петровић. Састанци су се потом одржавали у дворишту зграде код "Лондона" и тако редом...

Са успонима и падовима наш Савез у идућој години слави 50 рођендан, задржавши основну идеју из оснивачких дана: да истраје, одржи и развије филателију као васпитно-образовну грану, кроз коју се реализују најлепша остварења једног народа, јер модерна марка створена уметничким знањем и високо-технолошким поступком, уско је повезана за економски и културни развој земље.

Припреме за свечано обележавање јубилеја су почеле. На састанку Извршног одбора СФС-а, одржаног октобра ове године, дат је предлог да се формира Организациони одбор за прославу јубилеја, на чијем челу би био г. Слободан Кнежић. На седници у новембру овај предлог је усвојен.

Прослава би обухватила пре свега репрезентативну филателистичку изложбу, издавање публикација, пригодних коверата и жигова, максимум карата, пригодне серије јубиларних значака, као и одржавање свечане седнице Савеза филателиста Србије, на којој ће се уручити признања најзаслужнијим друштвима и члановима.

Савез филателиста Србије је основан на богатој филателистичкој традицији, која настаје првих година овог века захваљујући нашем највећем истраживачу и познаваоцем српских поштанских марака и уопште српске поштанске историје - Евжену Дероку. Систематски, са много труда и пажње, веома савесно и упорно, Дероко је радио на проналажењу неопходних докумената по библиотекама и архивама. Прегледао је многе збирке марака и за све време стварао и одржавао бројне везе са стручњацима и познаваоцима широм Европе. Своја запажања, размишљања и студије редовно је објављивао. Прве резултате својих истраживања објавио је 1911.

године. Највећи број својих радова објавио је у предратном "Филателисти". Поред писања у часописима објавио је и неколико дела попут "Историја српске поште од 1866. до 1911." (штампано 1916. године у Берлину на немачком језику) и "Историја поштанских марака Србије" (из 1940. године, као прва свеска Библиотеке Југословеског филателистичког Савеза). Дероко је својим радовима и стваралаштвом поставио темеље српској филателији. Добитник је великог броја награда и признања међу којима се истиче Линдбергова медаља.

Дероко није први филателиста, који је писао о нашим маркама. Први стручни чланак из српске филателије објављен је у часопису "Аустријски филателиста" у броју шест из 1897. године. Чланак је написао капетан Шенек (Scheneck) из Граца по службеним подацима добијеним од Стевана

Поповића, инспектора српске поштанске управе. Од тада у разним часописима и новинама појављивали су се студије и натписи о српским маркама од страних и наших аутора.

Први састанци београдских филателиста, који су у то време означавани још и као "асталско друштво", одржавали су се у хотелу "Империјал" у Васиной улици до зграде старог универзитета. То је било уочи Првог светског рата. Прва продавница марака била је књижара Петра Ђурчића. Нешто касније марке је продавала и књижара Бреслауер и Соломон Коен, трговци и поштанским дописницама са сликама. За ову књижару каже се да је ушла у историју српске филателије јер је препродала једини познати пар српских новинских марака од једне паре са ликом Милана Обреновића, штампане као "тете-бецхе".

Прво српско филателистичко друштво основано је 17. септембра 1919. године у Београду под назвом "Српски филателистички клуб". Оснивачи су били Љуба Цветковић, који је и предложио име, Мија Филиповић, Еуген Лутероти и други. Први председник је био Љуба Цветковић, а секретар др Вук Симић. Састанци клуба одржавали су се сваке среде у засебном одељењу радње Фрање Новака са почетком у 19 часова. Само два дана касније, 19. септембра, у Земуну је основана подружница Клуба. За председника је изабран Коста Микшић, а за секретара Станислав Живчић. Због наглог пораста чланства састанци Српског филателистичког клуба су настављени у кафани "Код нове скупштине" поред хотела "Империјал". Тако је почео организовани филателистички живот у Србији.

Са избијањем Другог светског рата Српски филателистички клуб се угасио. Због тешких услова многи филателисти су морали да продају своје збире, а многе су и нестале у ратном пожару. Међутим, управо у том периоду је постојало доста филателистичких радњи, па се и организована филателија како-тако наставила. Већ после ослобођења настављени су филателистички састанци. Савез филателиста Србије је настао 1948. године са циљем да, између осталог, уједини рад филателистичких подружница и њених чланова, а већ годину дана касније, септембра 1949. излази и први број "Филателисте".

Војин Вишацки**Војна цензура у Хрватској***(наставак из прошлог броја)***Жигови војних цензура**

Жигове можемо разврстати:

1) Прем пореклу:

- а) Жигове разних власти,
- б) жигови UNSE и
- в) жигови MINORSA

2) Према натпису:

- а) жигови без ознаке места,
- б) жигове са ознаком места,
- в) жигове са усташким амблемима и
- г) жигове са двојезичнимнатписом.

3) Према обилку:

А Линијски

а) Једноредни

- 1) Цензура, сл. 1,
- 2) Усташка цензура, сл. 2,
- 3) Усташка цензура, сл. 3,
- 4) Цензура бр. 16, сл. 4.

б) Дворедни

- 5) Усташка цензура/Сарајево, сл. 5,
- 6) Цензура/РУР, сл. 6.

в) Троредни

- 7) Zensuriert Semlin/Цензурисан Земун, сл. 7.

Б Две паралелне дужи

- 8) Цензура, сл. 8.

В Једнокружни

- 9) Цензурисано/Zensuriert, сл.9,
- 10) Zensuriert/Цензурисано, сл. 10.

Г) Једнокружни удвојених ивица

- 11) Црур, сл. 11,
- 12) Цензура/РР, сл. 12,
- 13) РУР/цензура, сл. 13,
- 14) РУР/Цензура, сл. 14,
- 15) Цензура/Загреб, сл. 15,
- 16) Цензура/Брод н/С, сл. 16,

- 17) Цензура/Хрв. Митровица, сл. 17,
 18) Цензура/Сарајево, сл. 18,
 19) Цензура/Дубровинк, сл. 19.

Д Правоугаони

- 20) Цензурисано, сл. 20,
 21) Цензура 158, сл. 21,
 22) Цензура Бр 153, сл. 22.

Ђ) Правоугаони удвојених ивица

- 23) Цензура Бр. 21, сл. 23.

Вињете

Регистровали смо следеће вињете:

- 1) Уске траке од смеђег папира, величине 14 мм,
- 2) Налепнице којима су затварани телеграми:
  - а) Трака са усташким амблемом,
  - б) Трака са штампаним једнокружним жигом и натписом "Цензор".

Попис цензурних места и жигова

Ред. број	Цензурно место	Број слике	Величина	Боја	Бројеви	Време употребе	Напомена
1.	Бања Лука						
а		1	25	црн		5. 5. '41.; 10. 7. '41.	
б		14	32	црвен		22. 7. '41.	
ц		21	71 x 11	љуб.	113, 120	10. 12. '43; 5. 1. '44.	
2.	Дубровик						
а		21	71 x 11	љуб.	176, 180	27. 10. '43; 7. 2. '44.	
б		19	31	љуб.	141, 142	21. 6. '44; 29. 7. '44.	
3.	Карловац						
а		21	71 x 11	љуб.	136, 138	6. 11. '43; 3. 3. '44.	
б		15-19	30	љуб.	114, 120	7. 8. '44; 23. 9. '44.	
4.	Копривница						
а		6	35	црн		11. 7. '41.	
б		13	32	црвен		2. 9. '41.	
5.	Метковић						
а		3	29	љуб.		9. 2. '42.	

Ред. број	Цензурно место	Број слике	Величина	Боја	Бројеви	Време употребе	Напомена
6. а	Мостар	21	53 x 11	љуб.	133	17. 12. '43.	
7. а б	Нова Градишка	20 12	35 x 8 24	љуб. љуб.		19. 5. '41. 2. 8. '41.	
8. а б ц	Осијек	12 23 15-19	24 80 x 15 30	љуб. љуб. црвен	20 41	28. 7. '41; 21. 8. '41. 7. 9. '43. 5. 8. '44; 20. 3. '45.	
9. а	Петриња	23	80 x 15	љуб.	123	19. 11. '44.	
10. а б	Петроварадин	21 15-19	70 x 6 30	љуб. љуб.	6 90	јануар '44. 11. 9. '44.	датум нејасан
11. а б ц д е	Сарајево	3 5 22 21 18	29 32 x 20 70 x 10 71 x 11 31	љуб. љуб. љуб. љуб. љуб.	153, 155 158 121, 122, 123, 127	20. 2. '42. 7. 8. '41; 15. 10. '44. 15. 1. '44; 10. 3. '44. 20. 6. '43. 6. 7. '44; 10. 8. '44; 25. 8. '44; 17. 9. '44.	
12. а б ц	Слав. Брод	12 23 16	24 82 x 15 30	љуб. љуб. љуб.	45 77, 78, 80	12. 2. '44. 6. 8. '43. 23. 5 - 21. 9. '44.	
13. а	Срем Митровица	17	30	љуб.	91, 92, 93	7. - 9. '44.	
14. а б	Тузла	2 8	36 52	љуб. љуб.		17. 8. '41; 1. 9. '41. 11. 2. '44; 23. 3. '44.	
15. а б ц	Вараждин	11 21 23	21,5 71 x 11 81 x 15	црвен плав љуб.	161 27	18. 7. '41. 26. 8. '43. 9. 1. '44.	

Ред. број	Цензурно место	Број слике	Величина	Боја	Бројеви	Време употребе	Напомена
16.	Винковци						
а		23	81 x 15	љуб.	48, 49	5. 8. '43; 3. 11. '43.	
б		15-19	30	љуб.	39	9. 7. '44.	
17.	Вировитица						
		15-19	30	љуб.	72	16. 8. '44.	
18.	Загреб						
а		12	24	љуб.		17. 10. '41.	
б		4	35	црвен	16	29. 7. '41.	
ц		23	81 x 15	љуб.	4, 6, 8, 9	11. 8. до 20. 10. '43	
д		21	71 x 11	љуб.	148, 150	3. 5. '43; 16. 10. '43	
е		15	30	љуб.	6-38	7. 6. '44. до 5. 3. '45.	
19.	Земун						
а		7	30/32/35	љуб.		11. 5. '41.	
б		12	24	љуб.		28. 7. '41; 5. 8. '41.	
ц		9	26	љуб.	6	23. 8. '41.	
д		10	26	љуб.	2,4	21. 9. '41; 4. 10. '41.	
е		23	81 15	љуб.	21	7. 7. '41.	

ФАБРИКА ШЕЋЕРА А. Д. „БАЧКА“ — FABRIKA ŠEĆERA A. D. „BAČKA“
 BAČKAER ZUCKERFABRIKS AKTIENGESELLSCHAFT
 НОВИ ВРБАС 2. NOVI VRBAS 2.

Royal Exchange Assurance

Post Jugoszláv
 levélszekrény

R НОВИ ВРБАС 2
 NOVI VRBAS 2
 № 534

BEOGRAD

Knez Mihajlova ul. 28

Soldi, Novi Vrbas 20305

Поштанска пошиљка послата 11. 4. '41. из Н. Врбаса за Београд са жигом априлске цензуре "Прегледала војна цензура", враћена за Н. Врбас, а по извршеној цензури затворена траком мађарске цензуре

CENZURA

слика 1

USTAŠKA CENZURA

слика 2

USTAŠKA CENZURA

слика 3

Cenzura br. 16

слика 4

**USTAŠKA CENZURA
Sarajvo**

слика 5

CENZURA

U H

слика 6

Zensurier SEMLIN
Ц НЗУРИС И ЗЕМУН

слика 7

CENZURA

слика 8

слика 9

слика 10

слика 11

слика 12

слика 13

слика 14

слика 15

слика 16

слика 17

слика 18

слика 19

слика 20

слика 21

слика 22

слика 23

Мађарска војна цензура

Окупацијом мађарске војске била је успостављена војна цензура, која је у Мађарској уведена 1939. године. Цензура је употребљавала жигове и траке за затварање коверата по прегледу писма.

Од жигова најчешће су били у употреби са натписом "Ellenőrizve" (Контролисано) различитих величина линијског облика, међутим ови се жигови не налазе обавезно на свим поштанским пошљкама (карте и коверте). Од трака за затварање коверата најчешће су са натписом "Az 1939 EVI П.ІС. 132. AN ALA-PULO M.M. RENDELETALAPJAN" (службено отворено под надзором) и "M. rendelet alapjan felbontva" (под контролом отворено).

Архивска грађа:

Д.А.Б. (Државни архив Будимпешта) 6/403-425, 6/469-480.

Италијанска војна цензура

Расписом од 22. 6. 1940. године била су издата наређења за формирање органа ПТ цензуре. Са овим су биле упознате 4. априла 1941. године територијалне одбране¹.

Министарство рата било је доставило 24. 4. 1941. распис територијалним одбранама о формирању војних ратних секција за цензуру кореспонденције².

Од Гувернера Далмације (налазио се у Задру) тражено је да одреди време и начин за прелаз службе цензуре из надлежности војних власти у надлежност цивилних власти³.

Према једном обавештању од 31. јула 1941. године потчињених јединица (дивизије "Casatone d. Alpi" било је забрањено одлоком генералштаба да војне поште врше цензуру приватне поште са обзиром да постоје специјалне провинцијске цензуре⁴.

Организација војне цензуре

1) Провинцијске цензуре

До априлског рата 1941. године функционисале су Провинцијске комисије за ратну цензуру. Међутим анектирањем делова Југославије и формирањем нових провинција биле су формиране нове комисије за ратну цензуру.

Сем већ постојећи провинција (Фиума и Задар) формиране су нове провинције са седиштем у Љубљани, Сплиту и Котору. У седиштима ових провинција формиране су нове цензуре.

Организација ових провинцијских цензура била је у надлежности војних територијалних одбрана. На челу провинцијских цензура налазила су се комисије за ратну цензуру са војним секцијама. Територијална одбрана за шира подручја имала је своја одељења у местима одређеним за провинцијске цензуре. На челу ових одељења налазили су се начелници. Ради функционисања ових одељења био је додељиван на рад извештан број официра⁵.

Називи провинцијских уреда нису јединствени, а уреди имају своје бројеве. Тако уред Фиуме носи натпис "Ufficio provinciale censura Postale", а носи број 66 R.

Сплитски уред носи натпис "Commissione provinciale di censura", а број који носи је 71 R.

Которски уред носи натпис "Prefettura di Cattaro/Comm. Prov. censura", а носи број 1 R.

2) Цензура у Црној Гори

По доласку италијанских полицијских снага вршен је преглед поштанских пошиљака од стране локалних полицијских власти. Оне су захтевале да се на овај начин врши цензурисање све док цивилни комесар не добије наређење од виших власти да се цензурисање на овај начин обустави⁶.

Наредбом Гувернера од 5. јула 1942. гоине цензуру су вршиле команде дивизија које су биле стациониране у Црној Гори, као што је ово вршила дивизија "Таго" на Цетињу⁷.

Поште са територије Цетињског и Барског среза упућивале су за Цетиње своје пошиљке на цензуру у директним врећама за пошту Цетиње.

На осталим територијама Црне Горе цензура се вршила отпремом поштанских врећа путем италијанских војних пошта по списку размене, које су сав примљени материјал предавале одељку за цензуру при командама⁸.

Писма која су раније упућивана из Далмације за Црну Гору од 25. септембра 1942. године била су груписана у Сплиту ради цензуре иностране поште, а не као до тада у Болоњи. Према томе пошта "Spalato ferrovia" образовала је врећу за Цетиње⁹.

Уред за цензуру иностране поште у Сплиту био је премештен 9. августа 1943. године за Опатију¹⁰.

Драган Деспотовић

Делатности Друштвеног предузећа "Југомарке"

Сваки југословенски филателиста је чуо за Друштвено предузеће "Југомарку". Међутим шира јавност мало је обавештена, осим донекле на филателистичком плану, о свим активностима које "Југомарка" у оквиру својих делатности предузима.

Друштвено предузеће за производњу и промет поштанских марака и информативно-издавачку делатност "Југомарка" егзистира у оквиру Заједнице југословенских пошта, телеграфа и телефона и у име и за ручун ПТТ система земље бави се целокупном делатношћу по плану производње и промета поштанских марака и информативно-издавачке делатности. Ова фирма, под различитим називима али, са углавном истом основном делатношћу, постоји од краја шездесетих година.

Стара се о техници припремања годишњих програма издавања пригодних марака ЗЛПТТ и обавља све техничке послове око реализације програма. Њени организациони делови, Служба за издавање и промет поштанских марака, а у оквиру ње и Главни депо су управо ти који су најдиректије задужени за припремање годишњих програма издавања поштанских марака, а након тога и за њихову потпуну реализацију, што подразумева отварање анкете, прикупљање предлога, сачињавање нацрта програма и реализацију, након усвајања на Управном одбору Заједнице ЛПТТ.

Главни депо пак, прима, лагерије, чува новоштампане марке и остале поштанске вредноснице и дистрибуира их ПТТ предузећима и другим великим корисницима.

У саставу "Југомарке" је и Служба за спољну и унутрашњу трговину, која, попут сличних институција у свету, преко Филателистичког депоа, снабдева домаће и међународно тржиште новитетима југословенских поштанских марака. Заједно са Службом за информативно-издавачку делатност ради на припреманју и издаванју Каталога поштанских марака Југославије и других публикација филателистичког садржаја.

Служба за информативно-издавачку делатност се бави издавањем службеног и информативног гласила Заједнице ЛПТТ "ПТТ весник". У првом се објављују све одлуке и прописи везани за ПТТ делатност, па и решења за нова издања поштанских марака, вредносница и пригодних жигова, док у информативном "ПТТ веснику" већ тридесетак година постоји стална филателистичка страна са актуелностима из домаћих и међународних филателистичких активности и догађања.

Наравно, овиме се не исцрпљује активност "Југомарке" на филателистичком плану. Она издаје и пригодне коверте, односно коверте са ознаком "ФДЦ" (Фирст Дас Цовер) којима пропраћује свако ново издање наших пригодних поштанских марака.

Поред тога, она издаје, у одређеним случајевима и максимум карте ЦМ (царте мацимум), као и илустроване поштанске дописнице, које су такође предмет

филателистичког сакупљања.

У новије време, увођењем магнетних телефонских картица намењених за телефонирање из јавних телефонских говорница, "Југомарка" је реализовала још један артикал примамљив сакупљачима. Код нас и у свету сакупљање ових поштанских вредносница већ је попримило организоване облике, па ваља очекивати да ће се у догледно време и ове збирке налазити на прикладним изложбама.

"Југомарка" такође издаје у име и за рачун ПТТ предузећа и коване жетоне за јавне говорнице.

На филателистичком плану активно учествује у манифестацијама републичких савеза, као и Савеза филателиста Југославије, било као суорганизатор, било као спонзор одређених активности и манифестација.

Осим тога, она у име Заједнице ЛПТТ излаже на свим међународним филателистичким изложбама на којима ЗЛПТТ као поштанска управа Југославије учествује у официјелној класи, а у оквиру разних манифестација, самостално припрема и организује промоције поштанских марака Југославије, изложбе сликарских радова креатора марака ЗЛПТТ и, заједно са ПТТ музејом Заједнице ЛПТТ, стара се о свим решењима и документима везаним за издавање поштанских марака Југославије, као и вредносница и пригодних поштанских жигова.

Такође, самостално, "Југомарка" учествује и на бројним међународним берзама и филателистичким сусретима, а редовно контактира филателистичке новинаре у земљи и иностранству снабдевајући их детаљним информацијама о југословенским новитетима.

Учествује и на разним светским конкурсима за избор најлепших марака, и на тим изборима бележи за поштанску марку Југославије и Заједницу ЛПТТ изузетне успехе, освајајући ласкаве наслове најуспешнијих и најлепших марака у свету за 1968., као и 1993. годину, када је пригодна блок, издат 1992. у оквиру емисије Европа ЦЕПТ, а поводом 500. годишњице открића Америке, проглашен за другу марку на свету за ту годину. Било је то ликовно решење према оригиналном раду сликара Радомира Бојанића.

Посебан допринос на филателистичком плану, "Југомарка" је дала издавањем Каталога поштанских марака у оригиналним бојама марака, због чега је на бројним филателистичким изложбама у земљи и свету освајала висока признања. Ваља рећи да је овај издавачки потез "Југомарка" остварила након вишегодишњих припрема. Најпре је Каталог поштанских марака југословенских земаља издавала фирма "Југофилателија", од седамдесетих година тај посао преузима Биро за поштанске марке, а наставља га "Југомарка". Више година Каталог је издаван као двотомна књига (први том марке до 1944., а други том након тог периода) да би од 1990. године Каталог излазио као једнотомни, у колору. Од тада, "Југомарка" издаје сваке године допуну каталога, такође у колору.

На плану најшире популаризације поштанске марке и филателије уопште,

"Југомарка" је, заједно са Дирекцијом за поштански саобраћај ЈП ПТТ "Србија" већ трећу годину заредом медијатор акције "Градовима Србије у филателистичке походе" и у пет основних школа у пет градова води дечје филателистичке секције са великим успехом. Иницијатор је обнављања филателистичког живота у појединим местима Србије, а активно је сарађивала на формирању филателистичког друштва "Браничево" у Пожаревцу и Клуба хобиста "Св. Прохор Пчињски" у Врању.

Најзад, "Југомарка" је и један од иницијатора и главни покретач активности поновног формирања Савеза филателиста Југославије, са којим има склопљен уговор о узајамној сарадњи на плану популарисања поштанске марке Југославије.

Вујошевић Душан, Друштво филателиста Нови Сад

Каталог југословенских поштанских жигова посвећених музици

Аутори каталога су др Ласло Пухалак (1913-1992), истакнути новосадски филателиста и члан Друштва филателиста из Новог Сада, заљубљеник у музичку уметност и пасионирани сакупљач филателистичког материјала на ову тему и Петер Ланг, организатор удружења сакупљача филателистичког материјала на тему музичке уметности из Кирхајма (Kirchheim) у Немачкој. Каталог је објављен у Немачкој. Оригинални назив каталога је "Katalog der poststempel zum mitivgebiet, MUSIK, Europa - teil Jugoslawien" (Каталог поштанских жигова по мотивима, МУЗИКА, Европа - област Југославија). Каталогом је обухваћено укупно 656 пригодних жигова на тему музичке уметности, а за временски период од 1945. до 1991. године. Целокупан материјал за каталог прикупио је и класификовао др Ласло Пухалак. Др Пухалак је био изузетан познавалац музичке уметности а у филателистичким круговима и познат по богатој музичкој збирци. Након смрти др Ласла Пухалака, господин Петер Ланг је припремио каталог за штампу.

Каталог је подељен у 13 тематских целина и то: 1) фолклор, 2) музички инструменти, 3) композитори, 4) облици музичког истраживања (балет, хорска музика, опере, оперете, поп музика итд.) 5) интерпретатори, 6) музички фестивали, 7) позоришта, опере и концертне сале, 8) плес (балет, народни плесови, модеран и такмичарски плес и др.) 9) певачи и музиканти, 10) репродуковање и популарисање музике (радио станице, филм, грамофонске плоче, музичке школе, музичка критика итд.), 11) културно уметничка друштва, 12) музика у општим симболима 13) поштански рогови.

Код сваког жига наведени су следећи подаци: каталогски број, место издавања са поштанским бројем, врста жига, датум и повод коришћења жига и текст и мотив у жигу.

На крају каталога дат је регистар имена са најосновнијим подацима.

Каталог се може поручити преко Друштва филателиста Нови Сад.

Зоран Бошковић

Посебности марака Републике Српске Крајине

Предговор

У Книну је на Светог Николу 19. децембра 1991. године проглашена Република Српска Крајина. Усвојен је Устав РСК а потом и Уставни закон за његово спровођење.

По Уставу РСК се дефинише као национална држава српског народа и држава свих грађана који у њој живе. Територија РСК је јединствена и неотуђива. Нва држава заузима 12.000 км² са око 300.000 становника у 17 општина западног дела: Бенковац, Двор на Уни, Доњи Лапац, Глина, Грачац, Книн, Кореница, Костајница, Крњак, Окучани, Петриња, Пакрац, Војнић, Вргинмост, Слуњ, Цапраг и Обровац и пет општина у источном делу: Вуковар, Тења, Мирковци, Даљ и Бели Манастир.

Поред тешкоћа у стварању РСК, западни део (Книн) од самог формирања до маја 1995. године има све атрибуте државе: територију, народ и власт, те источни део (Вуковар) до 17. маја 1997. године. После ових датума Крајином валда Република Хрватска.

Од 17. маја 1997. године на територији Српско-Барањске области престају да важе марке са тим називом и уместо њих користе се хрватске марке. Тиме је са филателистичке стране ово подручје затворено.

Штампа

Све марке до каталожног броја 24* штампане су у Заводу за израду новчаница у Београду. Остале марке до броја 82 штампане су у штампарији "Форум" у Новом Саду. Аутор ликовних решења био је академски сликар Димитрије Чудов, који нигде није био потписан. Редовне марке штампане су техником једнобојног или двобојног офсета, а пригодне техником вишебојног офсета.

Зупчање

Зупчање је чешљасто 13 1/4 или 12 1/2 код марака штампаних у ЗИН-у, а 13 3/4 код марака штампаних у "Форуму". Код книнског провизоријума марка од 5000/0,60 постоји у зупчању 13 1/4, а марка од 10000/2 динара у зупчању 12 1/2. Ове марке су изразито скупе и представљају праве раритете, поготову зупчање 13 1/4 код 5000/0,60, код које је познато свега 50 комада чистих и пет на писмима.

Код свих издања постоје незупчане марке. Њихова намена је искључиво шпекулативног карактера, односно "опљачкати" сакупљача. Нису имале поштанску функцију и нису могле редовним путем да се набаве.

марке у зупчању 12 1/2 и грешка на првој

марка у VI хоризонтали други тип претиска

грешке на пољима 68 32 и 67

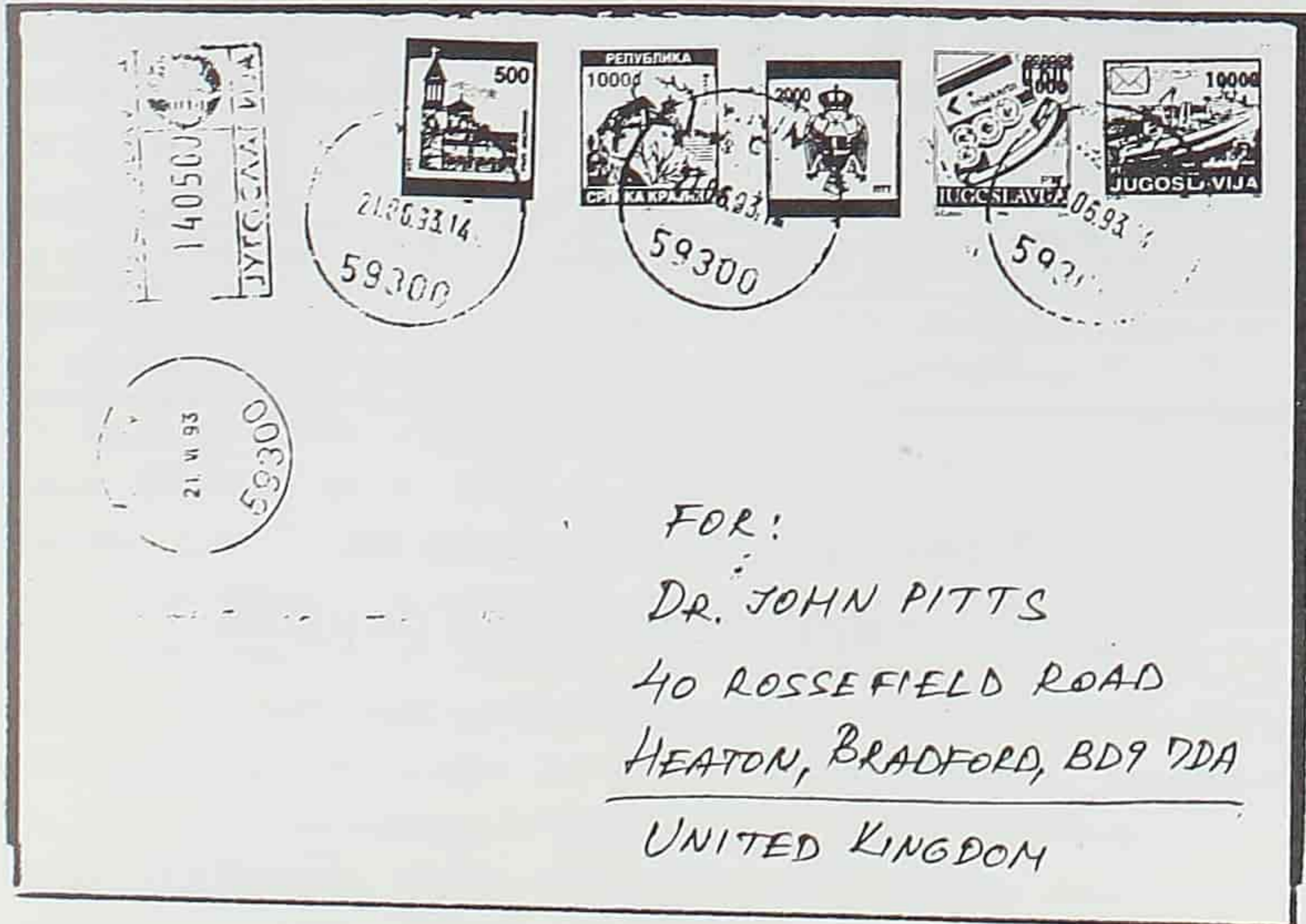

1.9513

22049713
56230

поље (1) - лист руже
поље (3) - црта испод слова Т
писмо са марком у ретком зупчању
5000/0.60 у 13 1/4

FOR:
DR. JOHN PITTS
40 ROSSEFIELD ROAD
HEATON, BRADFORD, BD9 7DA
UNITED KINGDOM

Табачић I штампања са
карактеристичним 3 и 8 рандом

Бошковић

Гума

Код свих издања без изузетака потребно је рећи да је гума мат. Нажалост, већина пригодних издања као што су Тесла, Миланковић, кућни љубимци или Европа '96 имају на гуми доста "прљавштине" што је знатно умањило њихову лепоту.

Претисак

За ово подручје јако су занимљиве марке са претиском. Најскупља серија марака у Крајини је кнински провизоријум, који се састоји од шест вредности. Претисак је урађен техником књиготиска и састоји се од графичког симбола (протумачен као три пара осмица) и нове номиналне вредности од 5000 код пет вредности и 10000 код једне вредности. Ово марке каталогизирани су бројевима 6-11. Ово издање обилује занимљивостима.

Све марке са новом вредношћу од 5000 динара у деветом вертикалном реду од 2 до 8 позиције имају преполовљену прву "осмицу" у претиску, док марке на пољима 15, 55, 61, 81 и 91 имају само отворен врх код прве "осмице".

Марка од 10000 динара у оба зупчања има у шестом хоризонталном реду мањи размак у претиску између цифре 10000 и "осмица". У овом реду размак износи 5 мм а код свих других марака 8 мм. Прва вертикала овог табака од 2 до 7 марке и 10 марка имају у претиску пет "осмица", док 1, 8 и 9 марка имају петипо "осмица". У целој петој и деветој вертикали има 5 "осмица" у претиску.

Грешке

Поред наведених посебности претиска код книнског и другог вуковарског издања треба рећи да и прво вуковарско издање има извештан број грешака. Ради се о обрнутом и двоструком претиску слова "Д". Све четири вредности познате су са обрнутим претиском, а само вредност од 50000 са двоструким "Д".

Код основне серије на марци од 5000 на пољу 68 има више облака над тврђавом. Код марке од 50000 на пољу 32 прекинут је ореол Свете Петке. Грешке су у целом тиражу. Исте грешке се појављују и код деноминованих марака.

Код прве пригодне серије "Крајинска традиција" на марки са мотивом вучедолске голубице на 6. пољу у табаку недостаје део слова "В" у речи "Вуковарска", а на 7. пољу постоји вертикална црта на "птт".

Код редовне серије "Туристички мотиви" на марки од 0,20 динара са мотивом Вуковара управо испод речи "Вуковар" постоји повећа тачка.

Код других "Туристичких мотива Крајине" на марки од 2 динара (Петриња) у хоризонталним редовима долази до цепања шрафура облака (неравномерно у табаку). Могуће су комбинације са маркама у вертикалним редовима.

Код марке посвећене 100-годишњици Олимпијских игара постоје две штампе. Прва штампа се јасно уочава ако се погледа ранд марака. Изнад трећег поља пише

10 година уместо 100, а на 8. пољу недостају олимпијски кругови. Довољан разлог да се тираж повуче и направи други. (Известан део првог штампања ипак је завршио у рукама трговаца).

Последњу грешку уочио сам код марака "Европа '97" где је на марци са мотивом "Марко оре друмове" на 3. пољу у целом тиражу остала продужена цртица код слова "Т" у речи "област".

FDC коверти

Треба рећи да све марке пригодних издања постоје на FDC ковертима. Тираж им је од 300 до 1000 примерака. Цене су им неоправдано високе.

Фалсификати

Марке Книнског провизоријума свих 6 вредности и 2 вредности другог зупчања постоје фалсификоване. Такође постоје и писма са фалсификованим жигом KNIN-C-59300.

Осврт

Марке су била у надлежности слабих познавалаца филателије. Руководило се углавном трговачком логиком а не пропагандном и промотивном идејом. Остале су ван света и усамљени покушаји неколицине филателиста и трговаца да их озваниче још увек нису дали резултате. Ипак, остале су забележене за сада у домаћим приватним каталозима и временом без обзира на своју затвореност могу постати најтраженије подручје у Европи.

*сви каталошки бројеви дати су на основу "Подсетника" аутора овог текста

У Ф В И О А Д Е У Ј У

О филателији

Већ је добро познато да реч филателија води порекло од грчких речи "пхилос" што значи пријатељ и "ателос" што значи ослобођено од пореза или царине. Овај се назив за сакупљање марака учврстио у целом свету. Мање је познато да је ова кованица настала у Француској и да Французи не користе више израз филателија већ свој израз "Timbrologie".

Шта је филателија? .

Филателија је сакупљање и проучавање поштанских марака, жигова, целина и осталих поштанских објеката који су тесно везани са пријемом, преносом и испоруком једне поштанске пошиљке.

Филателија је разонода за људе, средство за културно уздизање, начин штедње (мада је ово последње дискутабилно).

Али филателија је и привредна грана, попут туризма, од које држава има користи. Корист није само економска већ и културна. О политичкој користи (читај: пропаганди) нећемо овог пута.

Коначно, филателија је и проучавање поштанских и историјских докумената.

Како је настала поштанска марка?

Прича каже: Енглески поштански службеник по имену Роланд Хил отпутовао је 1838. године у Шкотску. Пролазећи кроз једно село, он спази писмоношу како предаје једној младој девојци неко писмо. Девојка упита колико треба да плати на име трошкова за пренос, и пошто јој то писмоноша саопшти, она окрену писмо неколико пута и врати га извињавајући се да није толико богата да би могла да плати тако велику суму.

Сведок ове сцене, путник Хил, умеша се и рече да ће он платити таксу уколико је ово писмо важно за девојку. Сељанка поцрвене и после неколико тренутака оклевања изјави Хилу да је веома захвална на понуђеној услузи, али да од једног непознатог човека не може да прими такву услугу.

Пре него што га је вратила писмоноши погледа писмо још једном и врати се кући. Роланд Хил пође за њом размишљајући о тврдоглавости девојке која је одбила писмо. Неплашећи се рђавог пријема он закуца на врата и поново се представи запрепашћеној девојци. На његово инсистирање сељанка је убрзо све признала.

Верена за једног радника, који станује у Лондону, она беше измислила јединствено средство да са њим комуницира. Када би вереник писао својој заручници она

би одбијала, под изговором оскудице у новцу, писма која јој је писмоноша доносио. Али пре тога она је имала времена да види два или три графичка знака, која су њих двоје раније уговорили и која су била довољна за основно споразумевање.

Епилог: Роналд Хил је предложио да се поштарина увек мора плаћати унапред, а доказ о наплаћеној услузи је марка, која се лепи у горњем десном углу. Поред тога, марка мора имати јасно означену вредност (баш као и новац) и мора по пријему да се поништи одговарајућим жигом. Роналд Хил је увео још читав низ реформи у поштанском систему међу којима, бар за филателисте, најважнији је тарифни систем плаћања преноса поштиљака.

Ко је наставио?

Познато је да је, захваљујући идеји Роналда Хила, прва марка пуштена у оптицај 6. маја 1840 номинале 1 пени. То је чувени "black penny". Два дана касније изашла је и марка од 2 пенија.

Али, која је следећа марка по реду?

Током 1841. године нису се појавиле нове марке.

Значај поштанске марке, ван Енглеске, први је уочио извесни приватни предузетник по имену Александар Грајг из Њујорка. Он је 1. фебруара 1842. године основао приватну градску поштанску службу на територији града Њујорка. Трошкове поштанских услуга наплаћивао је кроз поштанске марке. Уз то, марка која је том приликом коришћења има лепше ликовно решење у односу на "црни пени".

Неколико месеци касније, влада Сједињених Америчких Држава откупљује од Грајга "пошту" и преузима надзор над испоруком поштиљака. Грајгове марке су и даље у употреби и тиме оне постају званичне марке које држава признаје.

Што се тиче Европе, ево којим су редом земље издавале марке:

1843: Кантони Женева и Цирих,

1845: Кантон Базел,

1848: Русија,

1849: Белгија, Баварска и Француска,

1850: Аустрија, град Хановер, Пруска, Шпанија, Швајцарска (државна администрација)...

Први огласи

Често се наводи пример да се први оглас о поштанским маркама појавио у енглеским новинама почетком педесетих година прошлог века. При томе се, чак и у савременим филателистичким часописима, наводи да је том приликом неко желео да са поштанским маркама облепи зидове. Не само да то није тачно, јер у огласу јасно стоји да су марке потребне за уређивање спаваће собе, већ је и тенденциозно, чиме се негира естетска вредност марака, коју су свакако већ имале и прве марке. (То личи на причу како је неки чувени филателиста купио ретку марку и поцепао је само да би његов примерак био једини на свету). Уосталом, већ тада су се

појављивали огласи у којима су нуђени кућни предмети украшеним поштанским маркама. А од лепљења марака на вазе до сакупљања само је један корак.

Развој филателије

Развоју филателије, што је опет везано и за естетску страну марке, допринели су мотиви на маркама. Да су на њима остали само ликови владара, грбови држава, или још горе, крупни бројеви који су означавали номиналу, данас не би било толико сакупљача. Већ 1851. године Канада издаје своју прву марку на којој се налази дабар.

Крајем прошлог века јављају се и прве марке које обележавају значајне догађеје и чији мотиви постају све интересатнији. Аргентина 1892., а САД и Венецуела годину дана касније издају пригодне марке поводом 400 година открића Америке. У Белгији 1894. и 1896. године су изашле марке поводом изложби у Антверпену односно Базелу. До краја прошлог века још је десетак држава издало пригодне марке. Овде свакако треба издвојити марку, коју је 1898. године издала САД поводом филателистичке изложбе.

Са разноврсним мотивима и развојем технике штампања марака у 19. веку створени су услови да се све већи број сакупљача опредељује за филателију.

"Уметнички вредне марке"

Колико је важан изглед марака најбоље показује пример Западне Немачке из 1950. године. Након издања франко марака од 4, 10 и 20 пфенинга Хрићанско-демократска унија је тражила у Парламенту да се повуку те марке, које као ликовно решење имају цртеже поштанског рога са бројкама. Уместо њих тражено је да се изда нова серија која неће заостајати са страним, уметничко вредним маркама.

Поштанска управа Савезне Републике Немачке је убрзо повукла ова марке из оптицаја.

Јасно жигосање марака - стари проблем филателиста

Министарство пошта ФНРЈ упутило је свим поштама допис од 27. јануара 1948. године, где се наводи да су отисци жигова често пута замрљани тако да се не може видети датум и место поште, те прималац није у могућности да зна када је писмо послато. Са обзиром на важност овог питања упућују се поште на тачну примену прописа у којима је регулисан начин руковања поштанским жиговима. У допису се још спомиње да не придржавања прописа повлачи дисциплинску одговорност!

Недовољно франкирана писма

Дирекција пошта у Загребу издала је 1947. године упуте о адресирању поштанских пошиљака: ...Пожељно је, да пошаљилац одмах код предаје писма налепи прописану таксу у маркама... јер у супротном прималац плаћа двостуки део недостајуће таксе". У већини случајева прималац је одбијао да плати недостајућу поштарину па је њу морао да плати пошиљалац коме се враћало писмо.

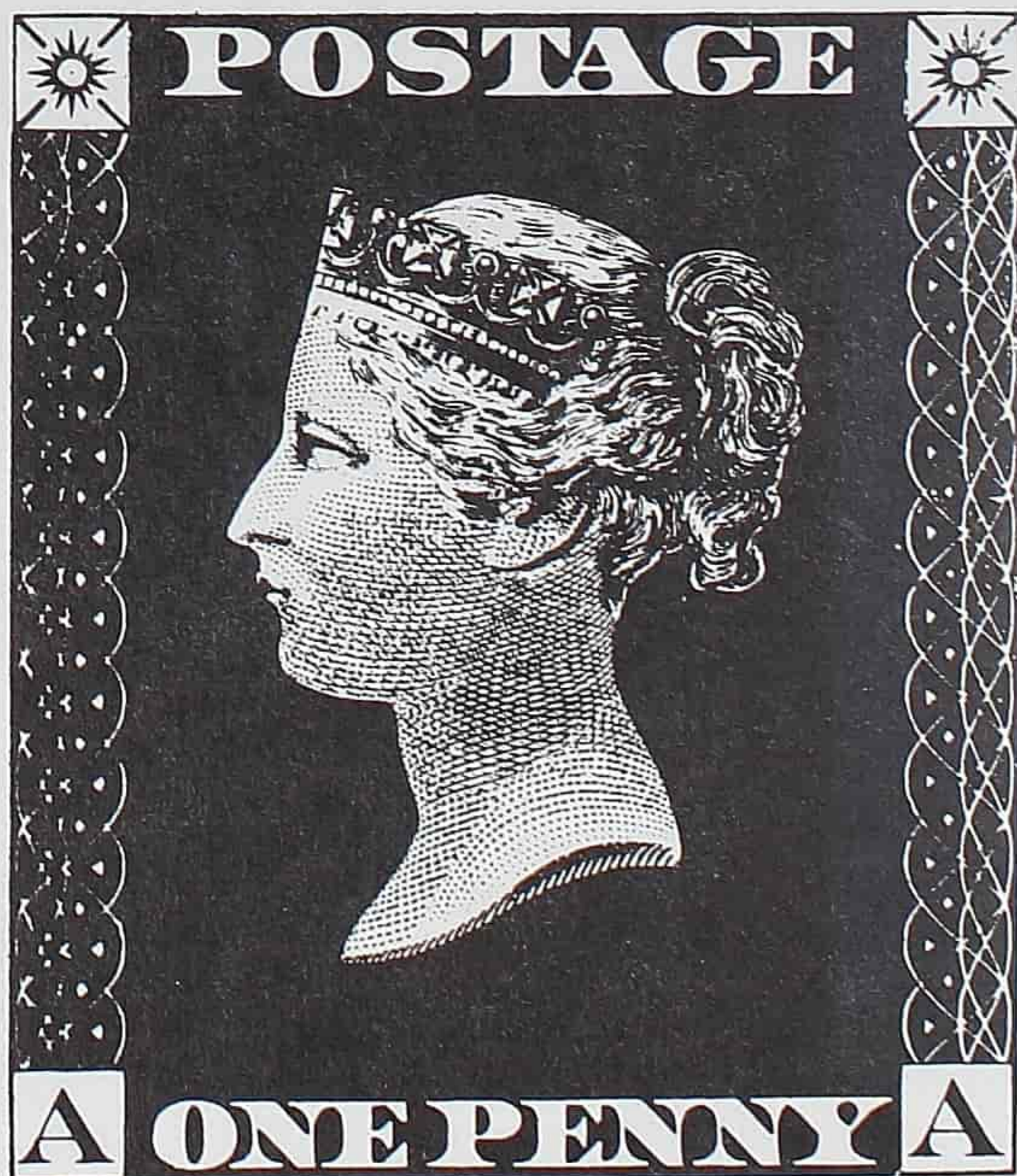
Пар дана без марака

У Аустрији је у децембру 1947. године извршена замена старих за нове шилинге. Услед тога 9. децембра 1947. године издато је наређење да марке на поштама више не важе. Нове марке су се појавиле пар дана касније, па је за тих неколико дана владала права пометња на аустријским поштама.

Политика и Филателија

Политика и филателија толико пута су били исплетени да ову рубрику завршавамо са вероватно једним од најдрастичнијих примера.

Одмах након Другог светског рата, сва издања Хитлеровог ражима у периоду од 1933. до 1945. године била су забрањена за куповину, продају и размену у Немачкој. Ту одлуку је донело Савезно контролно веће, тако да тих марака није било ни у немачким каталозима. Касније су каталози доносили само најосновније информације о тим маркама без слика. Година 1951. у Западној Немачкој је одредба укинута, па су та издања добила статус као и све остале марке и, наравно, у пуном обиму се појавила у каталозима.

Шарени додатак

УРЕЂУЈЕ: арх Димитрије Павловић

Наш часопис, као средство за популарисање филателије, углавном се бавио информативним, истраживачким и стручним темама које су биле претежно намењене зналцима у филателији. Како временом пристижу нови радозналци, мислимо да би корисно било обновити а и увести неке теме које би, као сталне рубрике у "шареном додатку", постепено подизале интересовање за филателију како почетницима тако и осталих.

Овим позивамо и молимо све заинтересоване филателистае да сарађују и у овом делу часописа.

НАГРАДНИ ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ТЕСТ

Приказана марка је "колаж" направљен од неколико марака из периода Краљевине Југославије.

Наградно питање:

1) Навести од којих је марака сачињен "колаж"?

(Дати наслове из којих су серија и католошки број "Југомаркиног" каталога)

Одговоре слати писмено на адресу:

Савез филателиста Србије
(за наградни тест)
Сремска 6/IV
11000 Београд

Решења слати до 1. марта 1998. године. Пет давалаца тачног решења биће награђени а њихова имена објављена у следећем броју.

Награде:

Прва награда: сребрњак.

Друга награда: комплет марака Југославије за 1997. годину.

Трећа и четврта награда: претплата на часопис "Филателиста" за 1998. год.

Жири сачињавају:

- Зоран Станковић, уредник "Филателисте",
- дипл инг Миодраг Мрђа, овлашћени атестатор СФЈ и
- Димитрије Павловић, аутор "нове" марке за овај тест.

ВИТРИНА

Филателистичка изложба у Новом Саду

Завод за заштиту природе Србије донео је одлуку да у оквиру прославе годишњице свог постојања, организује у мају 1998. године филателистичку изложбу на тему "Флора и фауна". Предвиђено је да изложба траје током целог месеца маја 1998., у музеју Завода за заштиту природе у Новом Саду. Постоји могућност да изложба добије међународни карактер ако се позиву одазову и филателисти из суседних земаља. Изложба неће имати такмичарски већ пропагандни карактер. Предвиђа се да ће тада музеј организовано посећивати основне школе из Војводине па ће посетиоци поред музејске поставке имати прилику да можда по први пут погледају и једну филателистичку изложбу.

Филателисти и максимафилисти заинтересовани за излагање својих збирки фолре и фауне треба да се јаве г-дину Вељку Јанковићу, Лоле Рибара 4/32, 11000 Београд (тел: 011/32-4-764).

* * *

Састанци филателиста у Новом Саду одржавају се у згради штампарије Форум у улици Војводе Путника број 2 сваке недеље од 9 до 13 часова.

* * *

Састанци филателиста у Београду одржавају се у згради Дома Глувих и наглувих Југославије, у улици Светог Саве 16, II спрат, средом од 14 до 18 часова и недељом од 9 до 13 часова.

У Београду филателисти такође долазе и на састанке нумизматичара и осталих хобиста, који се одржавају у улици Кнеза Милоша број 9, III спрат, четвртком од 15 до 19 часова.

У Београду се налази и филателистичка продавница "Југомарке", која се налази у Македонској улици број 5 (нови тржни центар на Тргу Републике).

* * *

Молимо сва филателистичка друштва да нам доставе своје адресе као и место одржавања филателистичких састанака, како би могли у следећем броју на овој истој страници објавити ове адресе.

ЗАНИМЉИВОСТИ

ИЗ ФИЛАТЕЛИЈЕ

Последња Енглеска марка и коверат "Последњег дана" у Хонг-Конгу

У прилици смо да вам покажемо енглески коверат "Последњег дана" пре преузимања Хонг-Конга од Кине.

За последње енглеске филателистичке творевине у Хонг-Конгу, владало је велико интересовање тако да се за печат са датумом 30. VI 1997. чекало у великим редовима. Већ сутрадан плаћена номинала котирала се увећана за двадесет и више пута.

Рекорд у брзини продаје марака

1943. године изашле су добротворне марке у окупираној Србији (српски манастири) са претиском "За пострадале од англо-америчког терор. бомбардовања Ниша -20-X-1943."

Од укупног тиража око 80% требало је да дистрибуира Београд а преосталих 20% унутрашњост.

Министарство ПТТ је организовало продају ових марака у Београду на поштама 1, 2 и 5 као и у неколико места у унутрашњости. Десило се следеће:

- На пошти бр. 1 у Београду 67.000 серија су продате за нешто више од сата.
- На пошти бр. 2 - 2.700 серија је "плануло" за око 5 минута.
- На пошти бр. 5 - 6.000 серија је продато за око пола сата.
- У унутрашњости, продаја је трајала од 5 до 30 минута.

Како су непоништене марке нестале истог дана, веома је тешко наћи исправно поништену марку а на писмима поготову.

ПРЕДЛОЗИ ЗА НОВЕ МАРКЕ

Идеја ове рубрике је да се створи фонд предлога и идеја који нису строго везани за одређене датуме и јубилеје, већ се могу према прилици користити за програм издавања поштанских марака невезано за одређену годину.

Ево неколико примера:

1. Златне медаље за проналазаштво

Сведоци смо да наши проналазачи из године у годину освајају највеће награде на светским изложбама посвећеним новим технологијама, иновацијама и проналазаштву. Неки од наших производа, који не само да су добили високу награду већ су почели да се масовно производе и нашли своје место на светском тржишту, могу да се искористе као мотив на марки.

2. Чувени објекти наших градидеља - изведених у иностранству

Не треба пуно говорити о подухватима и успесима наше грађевинске индустрије широм света. Довољно је навести примере водоторња у Кувајту, пристаништа у Калкути, државне објекте у Харареу или бране у Јужној Америци. Свакако да неки од грађевинских објеката изведених у свету могу да се нађу на нашим маркама.

3. Златне медаље младих математичара - нада наше науке и информатике

Не треба пуно говорити о броју наших марака посвећеним успесима наших спортиста. Али зашто се ограничити на медаље које су освојили само спортисти? Млади математичари не изостају са својим успесима, али свакако треба убројити и награде за младе уметнике, као на пример такмичење младих талената у музичкој уметности.

4. Стари новац - мотив на редовним маркама

Као мотив за "А" или "Р" марку као и за наше будуће редовне марке могу се искористити мотиви из нумизматике. Новчић као мотив симболизује марку као средство плаћања. Поред тога овакав мотив може сасвим лепо да се прикаже у једнобојној или двобојној штампи.

Позивамо филателисте да нам се јаве са својим идејама и предлозима за нове поштанске марке. Радо ћемо објавити ове предлоге.

Самолепљиве марке

(скраћен извод из чланка у *The New York Times*-а од 18. IX 1997.)

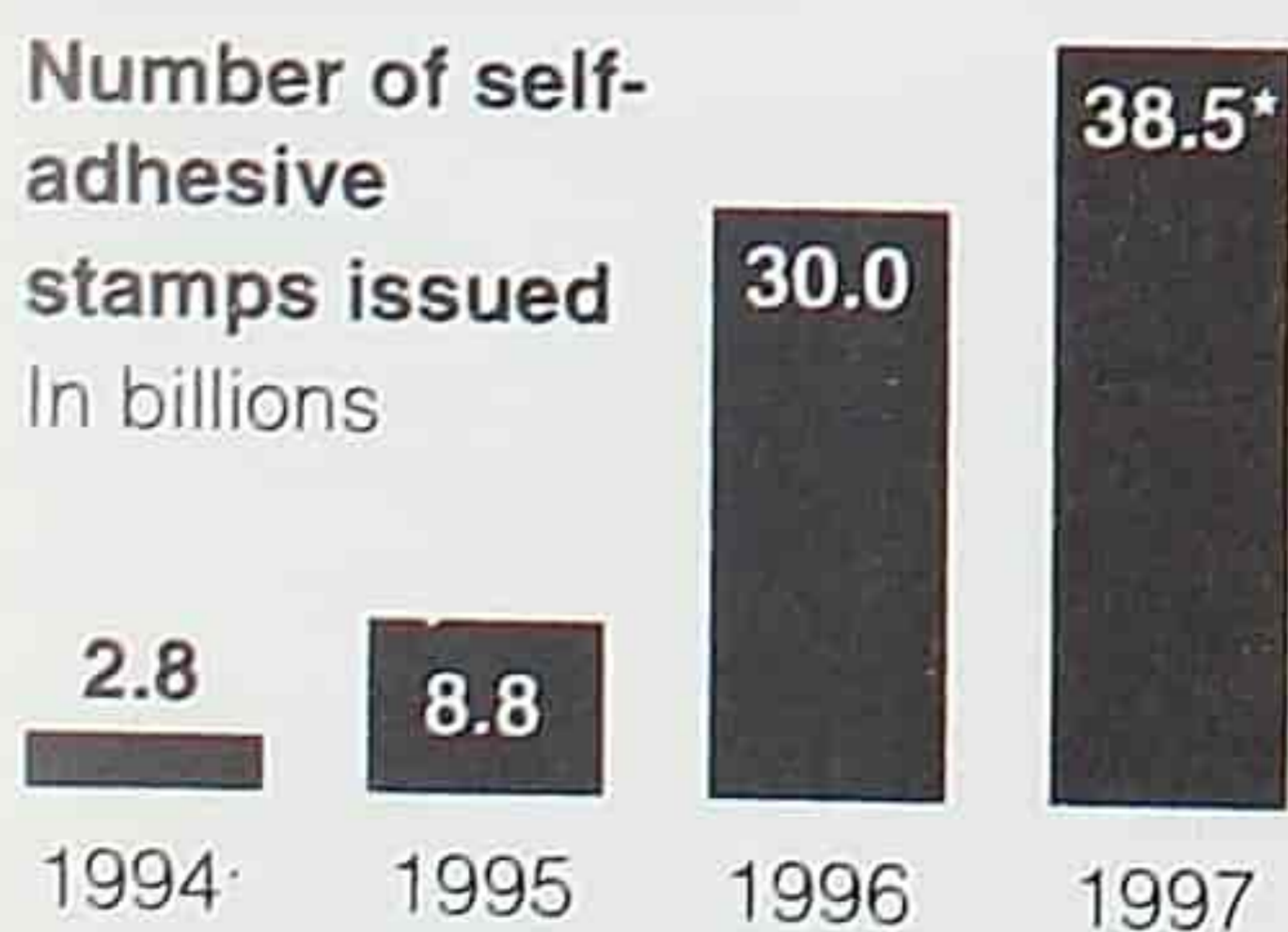
Познато је да се у земљама са тропском климом где је велики проценат влаге у ваздуху не може одржати сув лепак на полеђини марке. Обрнуто, ако у другим условима хоћете залепити марку морате је наквасити (лизати).

Решење је потражено у "самолепљивим маркама" још пре неколико деценија. Први покушаји су били неуспешни. Нови лепак је после извесног времена пробијао на лице и "појео" боју марака а и лепио је странице албума.

Америчка пошта, подстакнута захтевима америчких војника у Персијском заливском рату, обновила је предходни покушај али у новој технологији. Покушај је толико успео да су сада примедбе биле поштанској служби зашто довољно и брзо не испоручује самолепљиве марке које се лакше, брже и на хигијенскији начин употребљавају. Филателисти су добили нов начин одвајања марака (без перфорације где практично нису могућа оштећења ивица марака).

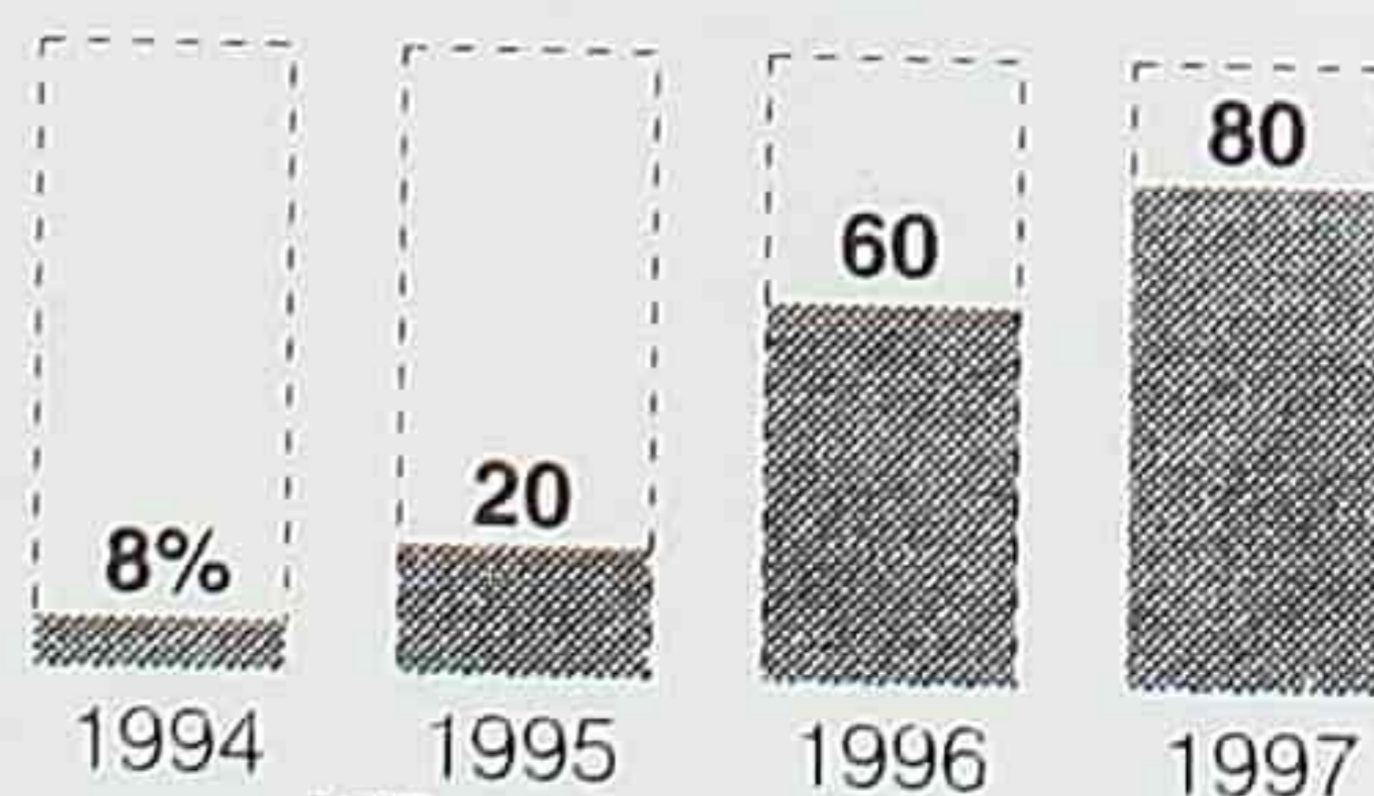
Сада су филателисти и остали корисници били задовољни али су еколози и рециклери тврдили да лепак на самолепљивим маркама, зато што није растворљив у води, праве оштећења и рупе у рециклираном папиру. Овај проблем се још увек истражује и тестира.

Гумиране марке су и даље у паралелној употреби, а потражњу "самолепљивих марака" у САД најбоље илуструју следећи графикони:

Број издатих самолепљивих марака у милијардама

Percentage of stamps in self-adhesive format

Процент штампаних самолепљивих марака

- ВЕЋ ОВАКО

Катаголизација марака из 1926. и 1927. године

Један филателиста, који доста познаје југословенско подручје, недавно ме упитао да ли сам приметити грешку у "Југомаркином" каталогу за марке Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца под бројевима 53, 54 и 55.

Наиме, уз номинале од 15, 20 и 30 динара у заградама су датуми 2. март 1927. године, а следећа серија "плусерице" су у обавезној употреби од 1. до 30. новембра 1926. године.

Дата информација у каталогу делује нелогично, па како се и мање упућени могу то исто запитати, потребно је објашњење које у каталогу није дато.

Решењем Министра пошта из јануара и марта 1926. године пуштено је "београдско издање" али у номиналама од 0,25 пара па до 15 динара. Следећим решењем из августа и октобра 1926. одобрене су марке добротворног издања у корист поплавлених, па су тако вредности од 15, 20 и 30 динара дошле у промет прво са претиском, а тек после исте номинале без претиска тако да је информација у "Југомаркином" каталогу тачна.

* * *

Када се већ спомињу датуми, ваља напоменути да у одељку предфилателистичког периода Србије у нашем каталогу има доста пошта са нетачним и непотпуним датумима отварања. На пример Брусница је добила пошту (печат) 25. децембра 1843. године, прераста у варошицу Деспотовицу 1857., а 1860. године постаје Горњи Милановац. Палеж (Обреновац) добија печат 1844. Коларе добија печат 1851. а 1860. године се припаја Сараоцима итд...

Мада је књигом др Велизара Кардоша ова област веома много добила још увек ће бити места у овој рубрици за стручно полемисање.

САВЕТИ

Многи филателисти мисле да цену поштанских марака одређује само каталог. Међутим, и поштар(ица) на шалтеру својим начином жигосања може да повиси или умањи вредност мараке.

- Тако једна иста марка поништена лепим “централним жигом” котира се више од каталога (лева колона на слици испод).

- Марка са “пуним жигом” (може се прочитати место и датум) је каталожка марка (средња колона на слици испод).

- Марке са “фрагментарним”, угаоним жигом су испод каталожке цене (десна колона).

ВРЕМЕНЦЛОВ

Стари филателистички огласи и вињете

Kupujem i menjam za marke
Srbije ili Jugoslavije srpske po-
štanske žigove, bilo na celim
listovima, bilo isečke, sa ili bez
maraka, ali samo očuvane stvari

S. Ostojić
Beograd

Марке уместо новца

Primam marke kao kaparu
kod kupnje novog
Radio aparata
upitati kod
Eugen Marković
Beograd, Knez Mihailova 18

Лав држи марку

ТЕХНИЧКА РАДЊА

НАНКА И ВУКОВИЋ

филателиста

БЕОГРАД

ПРЕСТОЛ. ТРГ 39
ТЕЛЕФОН 20-372

ВЛАДКОВИЋЕВА БР. 4
ТЕЛЕФОН 23-838

IN MEMORIAM

Друштво филателиста Нови Сад са тугом обавештава да је у протеклом периоду од 1992. године из њихове средине заувек отишло више драгих пријатеља, филателистичких прегаоца и колекционара. Поносили су се њима, њиховим скромном и самопрегорном раду ширећи дух пријатељства. Новосадска филателија је заувек изгубила госпођу Рот Јулијану, др Ласла Пухалака, Јухас Еугена, Редиг Вилима, Панић Милана, Радивојевић Душана, Марциклић Глигорија-Глигу, Томашић Ђуру, Шувак Ивицу. Свако од њих је на свој начин доприносио недељним окупљањима и дружењима у клубу да буду изузетно пријатна, понекад бучна, интересантна и занимљива. Били су неуморни у раду друштва, у свим његовим сегментима од сакупљања материјала па да излагања на домаћим и међународним изложбама у земљи и свету. Подмладак ће их се сећати и по несебичној помоћи при уласку у чаробни свет филателије.

Нека им је вечна слава и хвала!

Филателисти Новог Сада

Садржај

Владимир Мојсовић: Из рада Председништва СФС	1
Миомир Арсић: Поштанска историја Кнежевине Србије	2
Душан Јањетовић: Девета југословенска филателистичка изложба - ЈУФИЗ IX	6
Миодраг Мрђа: Девета југословенска филателистичка изложба - ЈУФИЗ IX	8
др Војислав Мићовић: Девета југословенска филателистичка изложба - ЈУФИЗ IX	10
проф др Милорад Јосиповић: ЈУФИЗ IX - успела смотра југославенске филателије	12
др Јован Величковић: Есеји, предлошци и пробни отисци марака Југославије 1945 - 1995. године	13
Златимир Р. Маљица: BALKANMAX '97	16
дип инг Фехер Илеш: Извештај са Интернационалне филателистичке изложбе у част 75-годишњице постојања МАВЕОСЗ-а	17
Миодраг Мрђа: Извештај са Светске филателистичке изложбе МОСКВА '97	18
Иван Тангл: Промоција марака у Музеју Војводине	19
др Јован Величковић: Реткости Кнежевине Србије на аукцији у Швајцарској.	20
Како приказати уводни лист на изложби	21
Борисав Станковић: У сусрет јубилеју	28
Војин Вишацки: Војна цензура у Хрватској	30
Драган Деспотовић: Делатности Друштвеног предузећа "Југомарке"	38
Душан Вујошевић: Каталог Југословенских поштанских жигова посвећених музици	40
Зоран Бошковић: Посебности марака Републике Српске Крајине	41
Увод у филателију	47
Шарени додатак	51

ДРУШТВЕНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЗА ПРОИЗВОДЊУ И ПРОМЕТ
ПОШТАНСКИХ МАРКА

ЈУГОМАРКА
СА ПОТПУНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

ПАЛМОТИЋЕВА 2 - БЕОГРАД
ПОШТ. ПРЕГР. 990
ТЕЛЕГРАМ - ЈУГОМАРКА
ЈУГОСЛАВИЈА
ФАКС 344-11-18

ПРОГРАМ ИЗДАВАЊА ПРИГОДНИХ ПОШТАНСКИХ МАРКА У 1998.

Ред. број	Датум издања	Издање	Број мар.	Шалт. таб.	Номинала	Приг. ков.	Макс. карта	Тираж
1.	20.01.	Манастири Црне Горе	2	25	4,00	1	2	45.000
2.	06.02.	Зимске Олимпијске игре Нагано, Јапан	2	8	8,50	1	-	50.000
3.	26.02.	Заштићене животињске врсте	4	20	8,00	2	-	43.000
4.	07.03.	Светски дан жена	1	25	2,50	1	-	43.000
5.	24.04.	50-год. Ваздухопловног савеза Југославије	1	25	2,50	1	-	43.000
6.	04.05.	ЕВРОПА	2	8	8,50	1	-	120.000
7.	19.05.	50-год. Дунавске комисије	блок	-	5,00	1	-	40.000
8.	10.06.	Првенство света у фудбалу - Француска	2	8	8,50	1	-	48.000
9.	17.06.	Европска заштита природе	2	8	8,50	1	-	50.000
10.	30.06.	Знамените личности у Србији	8	8	12,00	4	-	40.000
11.	02.09.	Фауна	4	20	8,00	2	-	43.000
12.	15.09.	80-год. пробоја Солунског фронта	2	25	4,00	1	2	45.000
13.	02.10.	Радост Европе	2	8	8,50	1	-	48.000
14.	15.10.	Дан марке	1	25	2,50	1	-	45.000
15.	29.10.	75-год. ПТТ музеја	2	25	4,00	1	-	43.000
16.	03.11.	Железница	6	карнет	15,00	1	-	40.000
17.	18.11.	Музејски експонати	4	20	8,00	2	-	42.000
18.	09.12.	Уметност	4	20	8,00	2	-	42.000
УКУПНО			49 марака и 1 блок		126,00			

- Номинале су подложне променама и зависе од промене тарифе за поштанске услуге у земљи и иностранству.
- У току реализације Програма могуће су измене и допуне.
- Редовне поштанске марке штампаће се према потреби.

Друштвено предузеће за производњу и промет
поштанских марака и информативно-издавачку делатнос

ЈУГОМАРКА

Са потпуном одговорношћу

Палмотићева 2-Београд